

Képmás – másképp

A képmáshoz való jog szabályozása és az internet

Jelige: Dél-Korea

Tartalomjegyzék

1. Bevezetés	3
2. Az internet története és szabályozása általában	4
3. A személyiségi jogok általában.....	10
4. Képmáshoz való jog.....	15
4.1. Képmáshoz való jog megsértése	16
4.2. A képmáshoz való jog korlátai.....	18
4.2.1. A jogosult hozzájárulása	19
4.2.2. Tömegfelvétel	23
4.2.3. Közszerelő.....	25
4.2.4. Képmás bizonyítékként való felhasználása a polgári eljárásban	29
5. Képmáshoz való jog az interneten	31
5.1. Képmáshoz való jog a Facebookon	32
5.2. A képmáshoz való jog egyéb közösségi oldalakon.....	37
5.3. A képmáshoz való jog szabályozatlanságának társadalmi hatásai.....	40
6. Az internetszabályozás egy alternatív módja.....	43
7. Irodalomjegyzék.....	48

1. Bevezetés

Egy éve amikor Talyigás Judit–villamosmérnök, politológus, az MTI Zrt. Adatbázisok és Archívumok vezetője–által szerkesztett Az internet kockázatok és mellékhatások tekintetében című művét olvastam a következő kérdésekkel szembesültem:

Tudta-e...¹

- hogy a weboldalakon webpoloskák vannak, amelyek megfigyelik, hogy mikor mit néz?
- hogy a böngészési szokásoktól függően más hirdetések és más árajánlatok jelenhetnek meg a számítógépén, mint más felhasználóknál?
- hogy a Google minden e-mailjét, dokumentumát, fényképét, videóját elemzi?
- hogy egy az Egyesült Államokban készült felmérés szerint egyre gyakoribb, hogy a családtagok előbb az e-mailjeikre válaszolnak, és csak utána ülnek le reggelizni?²

Mindegyik kérdésre ugyanúgy feleltem: nem. Rá kellett jönnöm, hogy egy olyan világban élek, ahol az információért saját személyes adataimmal fizetek, és ahol többet jelent az, hogy mi van rólam az interneten, mint az, hogy valójában ki vagyok. Elgondolkodtam. Milyen jog érvényesül egy olyan rendszerben, ami nem áll meg az országhatároknál? És ha van jog az interneten, akkor miért nem látom érvényesülni?

Dolgozatomban e problémára a következőképpen keresem a választ.

Először megvizsgálom, hogy a jog milyen elv szerint kellene, hogy érvényesüljön az interneten. Ezt követően egy példán (a képmáshoz való jog Facebookon való (nem) érvényesülésén és annak társadalmi következményein) keresztül próbálom bemutatni, hogy a jelenlegi szabályozás szerint a jog nem, vagy csak nagyon kis mértékben képes az interneten keletkezett jogviszonyokat kezelni. Végül pedig az általam hatékonynak tartott, a szakirodalomban ismert szabályozási eszközök és módok ismertetésével egy alternatív megoldásra teszek javaslatot az internet szabályozására.

¹Talyigás Judit (szerk.): Az internet a kockázatok és mellékhatások tekintetében, Budapest,

²Talyigás:19.o.

2. Az internet története és szabályozása általában

Egyes szerzők az internetre, mint egyfajta hibrid médiumra tekintenek, amely közvetítő közegként általános és igen összetett digitális információ-, illetve tartalomszolgáltatást biztosít. Az internet segítségével elérhető tartalmak és szolgáltatások azonban rendkívül sokfélék. Megkülönböztethetjük például az Smtv.³ és az Mttv.⁴ értelmében sajtóterméknek vagy médiaszolgáltatásnak minősülő internetes médiatartalmakat, az Ekertv.⁵ hatálya alá tartozó elektronikus kereskedelmi szolgáltatásoknak, illetve egyéb információs társadalmi szolgáltatásoknak minősülő tartalmakat, valamint az egyéb online tartalmakat.⁶ Fontos megjegyezni, hogy a médiatartalom-szolgáltatásnak nem minősülő egyéb online tartalmak nagy részét az internet segítségével a felhasználók hozzák létre. Az így kialakított tartalmakat és az azok megjelenítését lehetővé tevő közeget, alkalmazásokat összefoglalóan közösségi médiának (social media) nevezzük, amely nemcsak kiegészíti a professzionális médiát, de egyre inkább összekapcsolódik azzal.⁷

Az internet szükségessége a hidegháború egyik legfeszültebb pillanatában, a Szputnyik-1 műhold sikeres űrbe juttatásának idején merült fel. Eisenhower elnök – attól félve, hogy a szovjetek már az űrből is képesek lesznek Amerikára atomcsapást mérni – egy olyan hálózat létrehozását kezdeményezte, amely az esetleges pusztítás után is tovább működik. A Védelmi Minisztérium által 1958-ban létrehozott Advanced Research Projects Agency (ARPA) kutatói megoldásként létrehozták az ARPANET-et, amely néhány amerikai egyetem számítógépét egy “központi” számítógép használata nélkül kötötte össze, így biztosítva, hogy valamely gép megsemmisülése esetén is tovább élhessen a hálózat. Az ARPANET hosszú ideig egy szigorúan ellenőrzött katonai projekt volt, 1983-ban azonban a hálózatról MILNET néven leválasztották annak hadászati szegmensét és megszületett az általunk ismert internet.⁸

³A sajtószabadságról és a médiatartalmak alapvető szabályairól szóló 2010.évi CIV. törvény

⁴A médiaszolgáltatókról és a tömegkommunikációról szóló 2010.évi CLXXXV. törvény

⁵Az elektronikus kereskedelmi szolgáltatások, valamint az információs társadalommal összefüggő szolgáltatások egyes kérdéseiről szóló 2001.évi CVIII. törvény

⁶Koltay András - Nyakas Levente (szerk.): Magyar és európai médiajog, Budapest, 2012: 581., 587.o.

⁷Koltay-Nyakas: 586.o.

⁸Koltay-Nyakas: 582.o.

Az internet életében jelentős áttörést jelentett a Sir Timothy John "Tim" Berners-Lee által kitalált programozási nyelv (HTML),⁹ aminek eredményeként 1992-ben megszületett a World Wide Web.¹⁰ Míg ugyanis a '80-as években az internethasználat jellemzően az akadémiai szférára korlátozódott,¹¹ addig az ún. hyperlinkek megjelenésével az internet bárki által könnyedén használható hálózattá alakult, amelyen az informatikai ismeretekben hiányos felhasználó is könnyedén "szörfölhetett".¹²

Az internethasználat elterjedésével egyidejűleg felmerült az internet szabályozása iránti igény. Ezzel kapcsolatban több kérdés fogalmazódott meg: lehetséges-e egyáltalán egy földrajzi határokat nem ismerő, fizikailag kézzel nem fogható hálózatot szabályozni, és ha igen, akkor azt milyen eszközökkel, milyen formában lehet megvalósítani, illetve a szabályok követését miként lehet ellenőrizni.¹³

Az államoknak mindenekelőtt azt kellett eldönteniük, hogy az internetet állami vagy nemzetközi szinten kívánják-e szabályozni. Ahmad Kamal A kibertér joga című tanulmányában¹⁴ az internet jogi szabályozását a nemzetközi vizek szabályozásához hasonlította, és így amellet foglalt állást, hogy globális tárgyalásokat kell kezdeményezni az internet átfogó és összehangolt jogi szabályozása, valamint egy a nemzetek felett álló szabályozó hatóság kialakítása érdekében. Polyák Gábor ezzel szemben úgy véli, hogy a hálózat kulturális sokszínűségére, az interneten megjelenő értékek és azok védelme iránti igények különbözőségére tekintettel az egységes jogi szabályozás megvalósíthatatlannak látszik.¹⁵

Látnunk kell továbbá, hogyha az államok mégis egy egységes nemzetközi egyezmény mellett döntenének az nem csak, hogy hosszú ideig nem kerülne elfogadásra, de feltehetően – a konszenzus érdekében – túl általános megfogalmazású lenne ahhoz, hogy a rohamosan változó internet problémáira valódi megoldást tudjon nyújtani.¹⁶

⁹Koltay-Nyakas: 582.o.

¹⁰Pintér Róber (szerk.): Az információs társadalom, Budapest, 2007: 116.o.

¹¹Pintér: 116.o.

¹²Koltay-Nyakas: 582.o.

¹³Pintér: 116.o.

¹⁴Ahmad Kamal: The law of cyber-space: 255., 260.o.

¹⁵Polyák Gábor: Az internet az európai médiaszabályozásban (in: Studia Iuvenum, 2001/4): 169.o.

¹⁶Koltay-Nyakas: 595.o.

Az internetszabályozás kérdéseire három versengő irányzat – a jogmentes tér mítosza, a speciális szabályozási tér és az integrált szabályozás – különböző elméletei kínáltak megoldásokat.¹⁷

A jogmentes tér mítosza – ahogy arra az elmélet neve is utal – elutasította bármely állam vagy nemzetközi szervezet beavatkozását, és a hangsúlyt kizárólag a felhasználók önszabályozására helyezte. Az elmélet képviselői abból indultak ki, hogy mivel egy országnak sincs kizárólagos joghatósága az internet felett, így valójában egyetlen országnak sem állapítható meg joghatósága.

Az internetet tehát egy olyan térnek képzelték, ahol szabályrendszerként a felhasználók által kialakított etikai normarendszer, az ún. “netikett”, érvényesülne.¹⁸

A szabályokat tehát olyanok alkotnák, akik a legközelebbbről ismerik mind az igényeket, mind a szabályozandó viszonyokat. Az elmélet értelmében a felhasználók által kialakított etikai kódex megszegése egyeztető fórumon kerülne elbírálásra és a közösség által elfogadott szankciókkal lenne büntethető. Az önszabályozás mellett szól, hogy egyedül ez a szabályozási mód képes az internet gyors változásával lépést tartani azáltal, hogy a demokratikus alapelveket úgy juttatja érvényre, hogy közben az általa megalkotott norma rugalmas marad.¹⁹ A jogmentes tér mítoszának képviselői közé tartoznak például David Jhonson és David Post.²⁰

A speciális szabályozási tér képviselői az internetre, mint speciális szabályozási tárgyra tekintenek, amelynek saját törvényeit kell megalkotni. Az internetet tehát egy szuverén államként látták, ami a hálózaton létezik a felhasználók és a számítógépek fizikai helyétől függetlenül.²¹

A győzedelmes paradigma, az integrált szabályozás, amelynek értelmében az interneten keletkező jogviszonyok a társadalmi struktúra integráns részei. Az irányzat gondolkodói – pl.: Lawrence Lessing²² – tehát az internetszabályozás megvalósítását a már létező jogszabályok kisebb-nagyobb átalakításában látták. Az internet

¹⁷Pintér: 116.o.

¹⁸Pintér: 116-117.o.

¹⁹Bayer Judit: Az internet tartalomszabályozása Magyarországon (Önszabályozás versus állami szabályozás) (in: Enyedi Nagy Mihály et al. (szerk.): Magyarország médiakönyve 2002. Budapest, 2002): 451.o

²⁰Pintér: 117.o.

²¹Pintér: 117.o.

²²Lawrence Lessig: Code and other laws of cyber-space, New York, 1999

elterjedésével és az azon létrejövő életviszonyok számának növekedésével egyre világosabbá vált, hogy az internet nem vonható ki a létező büntető jogi, polgári jogi vagy a jog más területeinek szabályozása alól.²³ Nyilván elképzelhetetlen lenne egy olyan világ, amelyben ugyanazon termék vevőjét eltérő jogok illethetik és kötelezettségek terhelhetik, attól függően, hogy az interneten vagy a valós életben kötött adásvételi szerződést.

Ezen elmélet értelmében tehát az internetnek egyetlen egy olyan területe sincs, amely jogon kívül állna. Ebből következően az interneten, pontosabban annak segítségével elkövetett jogsértésekre a jogsértés időpontjában hatályos jogszabályok irányadóak.²⁴ Így például ha egy közösségi oldalon valakinek a képmáshoz való jogát megsértették, akkor ugyanúgy a Polgári törvénykönyvről szóló 2013. évi V. törvény (a továbbiakban: a Ptk.) az irányadó, mintha a jogsértést nem a virtuális, hanem a való világban követték volna el.

Sajnos azonban az internetszabályozás korántsem olyan egyszerű, mint amilyennek azt elsőre gondolhatjuk. A felelősségre vonás szempontjából például komoly problémát jelenthet, hogy a kibertér szinte teljes anonimitást biztosít azáltal, hogy a személyazonosságukat leplezni kívánó felhasználóknak fiktív felhasználónevek használatát teszi lehetővé. E problémát kiválóan szemlélteti Peter Steiner karikatúrája, aminek értelmében egy kutya a számítógép előtt a következőt mondja a másik ebnek: "Az interneten senki sem tudja, hogy kutya vagy."²⁵ (Meg kell azonban jegyeznünk, hogy sokan éppen az internet "arctalanságában" látják a véleménynyilvánítás szabadságának az alapját, hiszen a kibertérben mindenki nemére, korára, bőrszínére tekintet nélkül szabadon szólhat és véleménye annak tartalma és nem az előadója szerint hallgattatik meg.)²⁶

A jogsértő tartalomhoz tehát a jogsértő személye helyett csak egy Internet Protocol (IP) cím köthető,²⁷ amely azonban csak a tartalom feltöltésére használt eszköz azonosítására szolgál. Az Illinois Central District Court a VDR Internationale v. Does 1-1017 ügyben mondta ki, hogy az IP cím önmagában nem elegendő az elkövető

²³Pintér: 117.o.

²⁴Koltay-Nyakas: 587.o.

²⁵<http://tinyurl.hu/C8lx/>

²⁶Larry Lessig - David Post - Eugene Volokh: Cyberspace Law for Non-Lawyers

²⁷Minden internetre csatlakozott eszköz (pl.: számítógép, mobil stb.) saját IP címmel rendelkezik, így biztosítva az eszköz hálózaton belül történő beazonosítását

személyazonosságnak megállapítására. A jogsértő személyazonosságának megállapítása több országban a közvetítő szolgáltatóktól megszerzett személyes adatok alapján lehetséges. Franciaországban például a tárhelyszolgáltató egy évig köteles megőrizni a felhasználó személyes adatait, a csatlakozásra vonatkozó adatokat és fizetős szolgáltatás esetén a banki átutalás adatait.²⁸

További nehézséget okozhat a joghatóság kérdése, hiszen a klasszikus joghatóság alapját jelentő államhatárok az internet szabályozása kapcsán nem értelmezhetők. Egy amerikai szerveren működtetett közösségi oldalra írországi gépen keresztül német állampolgár által feltöltött becsületsértő komment például a világ minden országában megtekinthető. Az előbbi példán is jól látszik, hogy az interneten elkövetett személyiségi jogsértéssel kapcsolatos perben mennyi lehetséges joghatósági ok merülhet fel. A bíróság joghatóságát megalapozhatja például a jogsértést megvalósító honlapot elektronikus formában tároló szerver helye, a jogsértő tartalom letöltésének helye, vagy a jogsértő tartalmat feltöltő állampolgársága. Az Egyesült Államokban például a bíróság joghatósága más tagállamban lakóhellyel nem rendelkező alperessel szemben akkor áll fenn, ha az alperes szándékos jogsértő tevékenysége kifejezetten célozta az adott tagállamot, amellyel kárt okozott a sértettnek.²⁹ Ezzel szemben Európai Unió tagállamaiban személyiségi jogi perben a polgári és kereskedelmi ügyekben a joghatóságról, valamint a határozatok elismeréséről és végrehajtásáról szóló 44/2001/EK rendelet 5. cikk 3. pontja értelmében valamely tagállamban lakóhellyel rendelkező alperes a káresemény bekövetkezésének helye szerinti tagállamban is perelhető.³⁰ Az Európai Unió Bírósága a C-519/09 – C-161/10 egyesített ügyekben megállapította, hogy a teljes kár megtérítésére irányuló keresetet a tartalom közzétevőjének letelepedése helye szerinti vagy a sértett személy érdekeinek központja által meghatározott tagállam – vagyis az a tagállam, ahol a felperest a legnagyobb terjedelmű és legteljesebb kár érte – bíróságához lehet benyújtani. A sértett személy keresetét továbbá azon tagállam bíróságához is benyújthatja, amelynek területén az interneten közzétett tartalom hozzáférhető, vagy hozzáférhető volt azzal az eltéréssel, hogy ezen tagállam bírósága csak a tagállam területén okozott kár elbírálására jogosult.³¹

²⁸Koltay-Nyakas: 589.o.

²⁹Ez az ún. hatásteszt elmélet, amelyet az amerikai Legfelső Bíróság a *Calder v. Jones* ügyben fogalmazott meg 1984-ben.

³⁰Koltay-Nyakas: 590-593.o.

³¹C-519/09–C-161/10 52

Végül, de nem utolsó sorban további konfliktusokhoz vezethet egy ítélet elismerése és végrehajtása egy másik államban található alperessel szemben. Ez az egyes országok jogrendszerének különbözőségére vezethető vissza, aminek eredményeként előfordulhat, hogy egy állam olyan ítéletet fogad el magára nézve kötelezőnek, amely a saját jogával, annak elveivel nem összeegyeztethető.³²

Véleményem szerint az integrált szabályozás a fentebb ismertetett kérdéseken, nehézségeken túl egy sokkal nagyobb problémában szenved. Az internet tulajdonságaira, a technika gyors fejlődésére és a társadalom átalakulására tekintettel a jelenleg hatályos jogszabályok egyáltalán nem vagy csak nagyon kis mértékben alkalmasak a kibertérben keletkezett jogviszonyok rendezésére. Ezen álláspontomat egy egyszerű ellenpéldán, a képmáshoz való jog interneten való érvényesülésének hiányán, annak jogi és társadalmi következményein keresztül, igyekszem bemutatni.

³²Koltay-Nyakas: 594.o.

3. A személyiségi jogok általában

Tekintettel arra, hogy a képmáshoz való jog egy nevesített személyiségi jog, elkerülhetetlen, hogy pár szót szóljunk a személyiségi jogokról, azok jogrendszerben elfoglalt helyéről, valamint azok általános védelméről.

Székely László a személyiségi jogokat úgy fogalmazta meg, mint „azok a nem vagyoni jellegű jogok, amelyek a polgári jogviszonyok alanyait azért illetik meg, hogy biztosítsák önálló, a többi jogalannyal egyenlő jogi helyzetüket.”³³ A személyiségi jogokkal tehát a jogalanyt (természetes és jogi személyt egyaránt), és annak minden olyan tulajdonságát védjük, ami őt azzá teszi, aki vagy ami.

Arra a kérdésre, hogy mi teszi indokolttá a személyiségi jogok védelmét Személyi Kálmán³⁴ egy idézetével válaszolnék: “minden jogtárgy meg kell, hogy találja védelmét a magánjogban.”³⁵

A személyiségi jogok jogrendszerben betöltött helye kapcsán meg kell állapítanunk, hogy a Ptk-ban kifejezetten megfogalmazott, vagy az általános személyiségi jog elemeként érvényesülő személyhez fűződő jogok elkülönülnek mind az emberi jogoktól, mind pedig az alkotmányos alapjogoktól. Hiszen míg az előbbi magánjogi jellegű és így védelmére polgári jogi eszközök szolgálnak, addig az utóbbi kettő közjogi jogintézmény és így érvényesítésére az állam alapvetően közjogi eszközöket biztosít.³⁶

Mivel a személyiségi jogok által védett jogtárgyat, a személyiséget nem lehet pontosan meghatározni, így nyilvánvalóan a személyiségi jognak sem lehet egy pontosan körülhatárolt fogalma. A törvény e probléma áthidalása érdekében egy olyan általános védelmet igyekszik teremteni, amely a természetes és jogi személyek személyiségére, valamennyi egyéni adottságaira kiterjed.³⁷ A Ptk. a személyiségi jogok szabályozása során tehát mindenekelőtt azok általános védelméről rendelkezik. Az 1959. évi IV. törvénytől (a továbbiakban: a korábbi Ptk.) eltérően a személyiségi

³³Székely László: A polgári jog alapjai, Budapest, 2008: 144.o.

³⁴Személyi Kálmán: A névjog. Tanulmány a személyiségi jogok köréből, Budapest, 1915.

³⁵Székely László: A személyiségi jogok hazai elmélete, Budapest, 2011: 145.o.

³⁶Vékás Lajos (szerk.): A Polgári Törvénykönyv magyarázatokkal, Budapest, 2013: 57.o.

³⁷Petrik Ferenc: A személyiség jogi védelme a sajtó helyreigazítás, Budapest, 2001: 59.o.

jogi generálklauszult két elemből felépítve fogalmazza meg: a Ptk. 2:42.§ (1) bekezdése³⁸ a személyiségi jogok lényegét és rendeltetését kifejező általános szabályt fogalmaz meg, míg a (2) bekezdés³⁹ lényegében a korábbi Ptk. 75.§ (1) bekezdését ismétli meg.⁴⁰

A Ptk. a korábbi Ptk. nem kielégítő szabályozásából tanulva két újítást hozott. Egyrészt a korábbi szabályozástól eltérően az Ptk. 2:42.§ (1) bekezdése a személyiségi jogok aktív oldalát hangsúlyozza. Másrészt pedig azáltal, hogy a 2:42.§ (2) bekezdése a személyiségi jogok anyajogaként tekint az emberi méltóságra, feloldja a korábbi szabályozás azon ellentmondását, amelynek értelmében egy, a személyiségi jogoknál jóval tágabb fogalom – az emberi méltóság – nevesített személyiségi jogként került meghatározásra.⁴¹

A védelemre jogosultak körénél meg kell állapítanunk, hogy az mind a természetes mind pedig a jogi személyeket megilletik. A Ptk. 3:1.§ (3) bekezdése értelmében ugyanis a jogi személy személyhez fűződő jogaira a személyiségi jogokra vonatkozó szabályokat kell alkalmazni, kivéve, ha a védelem jellegénél fogva csupán az embert illelheti meg. Meg kell azonban jegyeznünk, a Ptk. 3:1.§ (3) bekezdése nem véletlenül a jogi személy személyhez fűződő jogairól és nem pedig személyiségi jogokról rendelkezik, így utalva arra, hogy személyisége csak az embernek van.⁴²

A Ptk. tehát elismeri, hogy az ember személyiségi jogai között vannak olyanok, amelyek a jogi személyekkel szemben is értelmezhetők, amelyek gyakorlása a jogi személyek számára is jelentőséggel bírhatnak és amelyek megsértése esetén jogi személy az emberhez hasonlóan a személyiségi jogok megsértésének valamennyi szankciójára is igényt tarthat.⁴³ A Legfelsőbb Bíróság például a Legf. Bír. Pfv. IV.

³⁸Ptk. 2:42.§ (1) bek. értelmében mindenkinek joga van ahhoz, hogy törvény és mások jogainak korlátai között személyiségét szabadon érvényesíthesse, és hogy abban őt senki ne gátolja

³⁹Ptk. 2:42.§ (2) bek. értelmében személyiségi jogokat mindenki köteles tiszteletben tartani és a személyiségi jogok e törvény védelme alatt állnak

⁴⁰Vékás: 56.o.

⁴¹Vékás: 56.o.

⁴²Vékás: 83-84.o.

⁴³Vékás: 83-84.o.

22.623/1999 számú ügy kapcsán hozott ítéletében mondta ki, hogy a jogi személy jó hírnevét is megsérthető.⁴⁴

Meg kell említenünk, hogy személyiségi jogai természetesen csak létező jogalanyoknak lehetnek, tehát a személyiségi jogképeség az általános polgári jogi jogképeségnek felel meg.⁴⁵ A természetes személyt a személyiségi jogok tehát élve születése esetén fogamzásától haláláig, a jogi személyt pedig megalakulásától kezdve jogutód nélküli megszűnéséig illetik meg.⁴⁶ Ebből következően a természetes személy halála vagy a jogi személy megszűnése után személyhez fűződő jogról már nem beszélhetünk, és így a kegyeleti jogot a jogsértésekkel szemben való fellépés érdekében csak az arra jogosultak – a hozzátartozó, az örökös illetve közérdek sérelme esetén az ügyész is – érvényesíthetik.⁴⁷

A személyiségi jogi generálklauzula jellegéből adódóan kellően absztrakt ahhoz, hogy nyugodt szívvel állíthassuk, hogy a Ptk. a személyiség minden megnyilvánulását jogi védelem alá helyezi⁴⁸, és így annak bármilyen sérelme esetén a törvényben szabályozott valamennyi védelmi eszköz igénybe vehető.⁴⁹ A jogalkotó tehát a személyiségi jogok összességét, azok valamennyi formáját, a 2:43.§-ban nevesítetteket és nem nevesítetteket egyaránt védi.⁵⁰ Az általános személyiségi jog anyajogi jellegét az Alkotmánybíróság több határozatában is megfogalmazta.⁵¹ Az Alkotmánybíróság például a 8/1990 (IV.23.) AB határozatában kiemelte, hogy az általános személyiségi jogra mind az Alkotmánybíróság, mind a bíróságok hivatkozhatnak az egyén autonómiájának védelmére abban az esetben, ha az adott tényállásra a konkrét, nevesített alapjogok egyike sem alkalmazható.

Fontos megjegyezni, hogy a személyiségi jogok a tulajdonjoghoz hasonlóan abszolút szerkezetű jogviszonyt teremtenek a jogosult és mindenki más között, akik alapvetően tartózkodásra, a jogosult személyes szférájának tiszteletben tartására kötelesek.⁵²

⁴⁴Kecskés László: Polgári jog, A személyekjoga, Budapest-Pécs, 2007: 419.o.

⁴⁵Lenkovics-Székely: 105.o.

⁴⁶Petrik: 37.o.

⁴⁷Székely: 57.o.

⁴⁸Lenkovics-Székely: 102.o.

⁴⁹Petrik: 66.o.

⁵⁰Petrik: 34.o.

⁵¹Lenkovics-Székely: 102-103.o.

⁵²Székely-Lenkovics: 102.o.

Relatív jogviszony pedig akkor keletkezik, ha valakinek a személyiségi jogát megsértik. A jogosult tehát ebben a jogviszonyban követelheti a jogsértő magatartás befejezését és a jogsértés jóvátételét, illetve ebben a jogviszonyban lehet olyan körülményekre hivatkozni (pl.: közszereplés, a jogosult hozzájárulása), amelyek a jogkövetkezmények alkalmazását kizárják vagy korlátozzák.⁵³

A Ptk. kimondatlanul vélelmet állít fel, amelynek értelmében egy személy személyiségi jogainak bármilyen fajta megsértése jogellenes, kivéve, ha a sértő ennek ellenkezőjét bizonyítja, vagyis a jogsértő cselekedeteinek feljogosítottságát (pl.: az érintett hozzájárulását) bizonyítja.⁵⁴

Korábban már utaltunk rá, de nem árt még egyszer külön is hangsúlyozni, hogy a nevesített személyiségi jogok semmiképpen sem tekinthetők a személyhez fűződő jogok taxációjának, amire a Ptk. 2:43.§-ban a “különösen” kifejezéssel is utal. A személyiségi jogok számbavehetetlenek, csak a legfontosabbak emelhetők ki közülük, lehetővé téve így, hogy a jövőben újak keletkezzenek, amelyekre a védelem a generálklauzula folytán mindig ki fog terjedni.⁵⁵ Érdemes megjegyezni, hogy a Ptk. a korábbi Ptk. szerkezetét módosítva a személyiségi jogok példálózó felsorolását követően csak azokat szabályozza érdemben, amelyek esetében normatív szabályt kíván adni.⁵⁶

Végül, de nem utolsó sorban szólnunk kell a személyiségi jogok korlátairól. Mivel azonban a képmáshoz való jog kapcsán erről a kérdésről részletesen fogunk beszélni, így most csak röviden, általánosságban ejtünk pár szót a témáról.

Korlátnak minősül mindenekelőtt az a szabály, aminek értelmében a személyiségi jog nem haladhatja meg a polgári jog hatókörét, vagyis nem tekinthető totális védelmi eszköznek. Más jogágak is biztosítanak a személyeknek egy bizonyos szintű védelmet, de azt más okból, más célból teszik.⁵⁷

⁵³Petrik: 35.o.

⁵⁴Lenkovics-Székely: 102.o.

⁵⁵Lenkovics-Székely: 102.o.

⁵⁶Vékás: 57.o.

⁵⁷Székely: 56.o.

További korlátot jelent az egyén önrendelkezési joga, vagyis nem tekinthető jogsértésnek az az egyébként jogi normával ellentétes olyan magatartás, amelyhez az egyén hozzájárult.⁵⁸

A Ptk. 2:44. §-a értelmében a közügyek szabad vitatását biztosító alapjogok gyakorlása érdekében a közéleti szereplő személyiségi jogainak védelme szükséges és arányos mértékben, az emberi méltóság sérelme nélkül korlátozható. A személyiségi jogok korlátját jelenti tehát – lentebb részletesen tárgyalt – a közéleti szereplés, amely az alkotmányos értékek érvényesülése miatt szükséges.

Ahogy azt már korábban kifejtettük, az idő is további határt szab a személyiségi jogoknak, mivel azok a személyt csak létezése napjáig illetik meg.⁵⁹

Mindezekén túl a jogellenesség is korlátot képez azáltal, hogy a személyiségi jogok csak a jogszabályok keretei között, és csak addig részesülnek védelemben, ameddig más személyek jogát nem sértik. Az azonban, hogy hol húzódik a személyiségi jogi védelem határa, minden ügyben esetenként dönthető el.⁶⁰ Emellett természetesen jogos védelem és szükséghelyzet esetén sem beszélhetünk a személyiségi jogok jogellenes megsértéséről.⁶¹

Végezetül pedig ilyen korlátot jelenthet a jogszabály engedélye, amelynek kapcsán a Ptk. szerkesztői úgy vélték, hogy ennél részletesebb szabályozásra nincs is szükség, mivel az alkotmányossági kérdés, hogy a jogszabály mely esetekben korlátozhatja a személyhez fűződő jogokat.⁶² Éppen ezen megfontolásból került ki például a kódexből a korábbi Ptk. 80.§ (3) bekezdése, aminek értelmében az eltűnt vagy súlyos bűncselekmény miatt büntetőeljárás alatt álló személyről készült képmás nyomós közérdekből vagy méltánylást érdemlő magánérdekből a hozzájárulása nélkül felhasználható.

⁵⁸Székely: 57.o.

⁵⁹Székely: 57.o.

⁶⁰Petrik: 39.o.

⁶¹Lenkovics-Székely: 103.o.

⁶²Kecskés: 420.o.

4. Képmáshoz való jog

Képmás alatt az ember külső megjelenéséről bármilyen tárgyi eszközzel készített olyan rögzítést, közvetítést, ábrázolást, utánképzést vagy többszörösítést kell érteni, amely alkalmas az egyén testi jellegzetességeinek kifejezésére és így az ábrázolt személy azonosítására, egyediesítésére.⁶³ A képmáshoz való jog védelme tehát valójában az egyén külső megjelenésnek, képének a jogi védelme. Mivel azonban az egyén külső megjelenése elválaszthatatlan a személyiségtől, így e védelemnek a polgári jogban a személyiségi jogok keretében történő szabályozása könnyen megérthető. Vitathatatlan ugyanis, hogy az emberi test jellegzetességei így például a bőre, a haja, a szeme sőt akár az alakja is az egyénnek olyan elidegeníthetetlen sajátosságai, amelyek őt megkülönböztetik, kiemelik a társadalom többi tagja közül.⁶⁴ Véleményem szerint az egyén külső megjelenése egyben lelkének, személyiségének pillanatnyi tükörképe. Ebből következően tehát, egy személyről készült képmás maradandóan azonosítja mind az ember egyszeri és megismételhetetlen külső megjelenését⁶⁵ mind változó belső személyiségét.

Mindenekelőtt a képmáshoz való jog alanyát érdemes tisztáznunk. Nem szorul különösebb magyarázatra, hogy a képmással kapcsolatos személyiségi jogok csak az embert illethetik meg⁶⁶, így a védelemnek is csak természetes személy lehet az alanya. Ember és ember között azonban nyilvánvalóan nem lehet különbséget tenni. Az Emberi Jogok Európai Bírósága (a továbbiakban: EJEB) az *Egeland and Hanseid v Norway* ügyben mondta ki, hogy még egy háromszoros gyilkosságért elítélt bűnelkövető is jogosult a magánszférájának védelmére. A sajtó által közölt kép ugyanis az elítéltet az ítélethirdetés után, letörtén ábrázolta, ahogyan a rendőrautóba beültetik. Az EJEB megállapította, hogy bár a bűncselekmény súlyára és az elítélés körülményeire tekintettel a sajtószabadságot megalapozó közérdek fennállt és így felvétel az elítélt hozzájárulása nélkül is elkészíthető illetve felhasználható volt, a konkrét képek azonban a jogosultat olyan élethelyzetben mutatták be, amelyre már a bűnelkövető magánszférájának védelme kiterjedt.⁶⁷

⁶³Törő Károly: Személyiségvédelem a polgári jogban, Budapest, 1979: 512. o.

⁶⁴Törő: 506., 509.o.

⁶⁵Jobbágyi Gábor: Személyi és családi jog, Budapest, 2009: 86.o.

⁶⁶Lenkovics-Székely: 126.o

⁶⁷Koltay-Nyakas: 336.o.

4.1. Képmáshoz való jog megsértése

A képmáshoz való jog tartalmát illetően elkerülhetetlen, hogy pár szót szóljunk Törő Károly azon elméletéről, miszerint az ember személyiségi jogi védelemnek egyaránt ki kell terjednie az egyén külső megjelenésére, az ezeket tárgyasult formában tükröző képmásra, valamint a képmás és a hangfelvétel egységére, integritására. Véleménye szerint továbbá mivel az emberi kép és hang, illetve a képmás az egyén kifejezésének eszköze, így a jogi védelemnek is szükségszerűen kétirányúnak kell lennie. Egyrésztől mindenki számára lehetővé kell tenni, hogy személyisége a társadalomban érvényesülhessen, másrésztől pedig biztosítani kell valamennyi egyén számára önkifejezésének kizárólagosságát, egyedüli rendelkezési jogosultságát.⁶⁸ „Senkit sem lehet kötelezni arra, hogy ezt a jogát mikor és hogyan érvényesítse.”⁶⁹ A fentebb leírtak például a képmás esetében azt jelenik, hogy bárki bármikor jogosult magáról képet készíteni vagy készíttetni, ugyanakkor senki nem kötelezhető annak tűrésére, hogy engedélye nélkül róla felvétel készüljön.⁷⁰

Ahogy arra már korábban utaltunk, a személyiségi jogok szabályozása kapcsán elterjedt a jogirodalomban az a nézet, miszerint a negatív megközelítés helyett helyesebb lenne a személyhez fűződő jogok aktív alanyi jogokként való meghatározása.⁷¹ Míg azonban a jogalkotó a személyiségi jogok generálklauzulájának kodifikálása során e követelménynek sikeresen eleget tett, addig a képmáshoz való jogot szabályozó rendelkezés aligha tükrözi ezen álláspontot. A képmás védelmét tehát előnyösebb lenne úgy megfogalmazni, mint a személyek azon alanyi jogát, melynek alapján mindenkinek joga van eldönteni egyrésztől, hogy róla vagy hangjáról felvétel készüljön-e, másrésztől pedig, hogy az miként kerüljön felhasználásra.⁷² A képmáshoz való jog alapja tehát nem más, mint az az alanyi jog, amely értelmében mindenki a saját életvitelének és erkölcsi érzetének megfelelően maga állapíthatja meg azt a határt, amelyen túl róla jogszerűen felvételt készíteni vagy nyilvánosságra hozni nem lehet.⁷³ (Természetesen e jogosultságnak is megvannak a maga mind írott, mind íratlan korlátai, amelyeket később tárgyalunk.) A védelem célja tehát az egyén döntési autonómiájának biztosítása abban, hogy róla képmás csak

⁶⁸Törő: 512-514.o.

⁶⁹Törő: 515.o.

⁷⁰Törő: 520.o.

⁷¹Kecskés: 418.o.

⁷²Lenkovics-Székely: 126.o.

⁷³Jobbágyi: 86.o.

akkor készülhessen és az csak olyan nyilvánosság elé kerülhessen, amelyhez ő maga hozzájárult.⁷⁴

Fontos megjegyezni, hogy a jelenleg hatályos Ptk.–a korábbi Ptk megfogalmazását orvosolva–már nem használja a „visszaélés“ kifejezést. Ez a szerencsétlen megfogalmazás ugyanis könnyen azt a látszatot kelthette, hogy csak az sértheti más képmáshoz való jogát, aki felróhatóan nem úgy jár el, ahogy az az adott helyzetben általában elvárható. Ez a feltételezés azonban sem a korábbi, sem a mostani szabályozás esetében sem állhatna távolabb a valóságtól, mivel a tényállás teljes egészében objektív jellegű, és független a jogosulatlan beavatkozó aktuális tudatállapotától. A képmáshoz való jog tehát bármilyen magatartással, így vétlen, fel nem róható cselekedettel is megsérthető.⁷⁵

A korábbi Ptk. esetén a képmás oltalmával kapcsolatban elterjedt nézet volt, hogy a védelem kétszintű. Az 1959. évi IV. törvény 80. § (1) bekezdése ugyanis általánosságban tiltotta a képmással kapcsolatos bármiféle visszaélést, a 80. § (2) bekezdése pedig a jogsértés egy speciális esetéről, a képmás nyilvánosságra hozataláról rendelkezett.⁷⁶ Annak ellenére, hogy a jelenleg hatályos Ptk. a korábbi Ptk. személyiségi jogi fejezetének szerkezetét – helyesen – megváltoztatta, véleményem szerint továbbra is fennmaradt a képmás védelmének kétszintű szabályozása. Ennek értelmében a Ptk. 2:43.§ g) pontja egy általános tilalmat, a képmáshoz való jog megsértésének tilalmát deklarálja. A Ptk. 2:48.§ (1) bekezdése pedig a jogsértés két speciális esetét, a felvétel jogosult hozzájárulása nélküli elkészítését, valamint annak hozzájárulás nélküli felhasználását szabályozza. Ebből következően tehát elsődlegesen azt kell vizsgálni, hogy a jogsértés valamely formája megvalósult-e, és ha igen, akkor vajon a felvétel jogellenes elkészítése, illetve felhasználása útján vagy más módon történt-e.

Természetesen az az álláspont is elfogadható, hogy a Ptk. egyszintű szabályozást teremtett azáltal, hogy a jogsértésnek két esetköréről, a felvétel jogosulatlan elkészítéséről és jogosulatlan felhasználásáról rendelkezik. Ezt a nézetet támasztja alá,

⁷⁴Lenkovics-Székely: 126.o.

⁷⁵Lenkovics-Székely: 125-126.o.

⁷⁶Jobbágyi: 86.o.

hogy a képmás felhasználása olyan tág kifejezés, amely a felvétel elkészítésén kívül valamennyi lehetséges jogsértő cselekményt felölel.

Attól függően, hogy melyik álláspontot fogadjuk el, vagy a képmáshoz való jog megsértését vagy pedig a felvétel felhasználását kell kiterjesztően értelmeznünk. Eredményét tekintve azonban a két nézet között nincs eltérés, mivel mindkét esetben a jogsértés számtalan módon megvalósulhat, így például a felvétel engedély nélküli sokszorosításával, forgalmazásával, kiállításával, az érintett hozzájárulásától eltérő célú felhasználásával⁷⁷ vagy torzításával.⁷⁸ Törő Károly például azt hangsúlyozta, hogy minden olyan esetben, amikor a felvétel a jogosult érdekköréből a hozzájárulása nélkül kikerül – függetlenül attól, hogy az bárki számára hozzáférhetővé válik-e – a jogsértés megvalósul.⁷⁹

Ahogy arra már a képmás definíciója kapcsán utaltunk, a külső megjelenés rögzítése bármilyen tárgyi eszközzel megvalósítható. A védelem szempontjából tehát teljesen közömbös a rögzítés technikai eszköze.⁸⁰ Mivel azonban a képmás készítése ősi eredetű, így az nem csak fénykép, fénymásolat, videofelvétel lehet, hanem például rajz, vázlat, festmény, vagy akár szobor is.⁸¹

4.2. A képmáshoz való jog korlátai

A képmáshoz való jog korlátai alatt olyan körülményeket értünk, amelyek fennállása esetén nem beszélhetünk a képmáshoz való jog jogellenes megsértéséről.

Az ember külső megjelenésével kapcsolatos jogosultságokat egyrészt a jog társadalmi rendeltetése és a társadalmi érdekek megfelelő gyakorlásának követelménye, másrészt pedig a közérdeket érvényesítő egyéb jogszabályok rendelkezései korlátozzák. Természetesen a lentebb külön nem nevesített, a személyiségi jogok általános korlátai (pl.: idő) is kizárják a képmáshoz való jog jogellenes megsértését.

⁷⁷Kecskés: 440.o.

⁷⁸Petrik: 135.o.

⁷⁹Petrik: 132.o.

⁸⁰Lenkovics-Székely: 126.o.

⁸¹Petrik: 131.o.

4.2.1. A jogosult hozzájárulása

A Ptk. 2:48.§ (2) bekezdése értelmében a képmás elkészítéséhez és felhasználásához az érintett személy hozzájárulása szükséges. A Ptk. szövegéből egyértelműen kitűnik, hogy mind a felvétel elkészítéséhez, mind pedig annak felhasználáshoz a jogosult engedélye szükséges. „A hozzájárulásban megnyilvánuló rendelkezési jogosultság tehát önálló, a felvétel készítésétől független jog.”⁸² Ez a gondolat azonban korábban egyáltalán nem volt nyilvánvaló, hiszen az 1959. évi IV. törvény 80. §-a nem rendelkezett a felvétel elkészítéséről, így az ahhoz való hozzájárulást sem tette szükségessé. A szabály eredetileg a bírói gyakorlatban került kidolgozásra és csak az új Ptk.-ban lett rögzítve.⁸³

A Fővárosi Ítéltábla például a 2. Pf. 20 922/2007/5. számú ítéletében állapította meg, hogy a “fényképfelvétel készítéséhez való hozzájárulás nem jelenti egyben a felhasználás engedélyezését is, mivel a felhasználásra vonatkozó rendelkezési jog önálló, független a felvételkedészítés engedélyezésétől.” Az egyénnek ugyanis jogában áll eldönteni, hogy a róla készített kép, milyen körben, milyen módon, hol és milyen összefüggésben jelenjen meg. A képmás elkészítéséhez, illetve annak felhasználásához adott hozzájárulás elkülönültségét mondta ki továbbá a Fővárosi Bíróság a 48. Pf. 29 878/2001/3. és a Fővárosi Ítéltábla a 2. Pf. 20 271/2006/4 és a 2. Pf. 21 008/2013/6. számú ítéleteiben is.

Főszabály szerint tehát a jogszerűen elkészített felvételt jogszerűtlenül is fel lehet használni, ha például a felvétel készítője az érintett hozzájárulása nélkül kívánja a felvételt nyilvánosságra hozni.⁸⁴ Ezen elvi tétel mögött pedig az a gondolat húzódik meg, hogy a saját személyiségi értékei felett mindenki saját maga rendelkezik, és ezért a védelemnek a felvétel felhasználásának lehetőségét megteremtő cselekményre is ki kell terjednie. Az, akiről jogosulatlanul, akár tudta nélkül felvételt készítenek, nyilvánvalóan a jövőben sem lesz abban a helyzetben, hogy annak felhasználását ellenőrizni tudja.⁸⁵

⁸²Kecskés: 440.o.

⁸³Vékás: 68.o.

⁸⁴Lenkovics-Székely: 127.o.

⁸⁵Petrik: 138.o.

Törő Károly Személyiségvédelem a polgári jogban című művében a fentebb leírtakat kiegészítve megállapítja, hogy létezhetnek olyan kivételes esetek, amikor a felvétel elkészítéséhez adott hozzájárulás különösen a társadalmi szokásokra, a készítő és az ábrázolt személy kapcsolatára, valamint a felvételt készítés céljára tekintettel magában foglalja a felhasználáshoz való jogot is.⁸⁶ Így például, ha valaki nem tiltakozik az ellen, hogy baráti társaságában róla fénykép készüljön, nyilván a felvételnek szűk baráti, családi körben való felhasználását sem sérelmezi.⁸⁷ Törő Károllyal szemben úgy gondolom, ezekben az esetekben nem arról van szó, hogy a képmás elkészítéséhez adott hozzájárulás miatt szükségtelenné válik a felvétel felhasználásához való engedély, hanem a kép elkészítéséhez adott hozzájárulással, mint ráutaló magatartással engedélyezem annak bizonyos körben való felhasználását is. A képmás szélesebb körben való terjesztésével azonban a felhasználás köre meghaladja józan ész által kialakított határokat, és így az ábrázolt személy újból igényt tarthat a jogi védelemre.⁸⁸ Így például a családi körben jogszerűen készített felvételnek a televízióban történő felhasználására a kép készítője már nem jogosult.⁸⁹

Felmerülhet azonban a kérdés, hogy vajon milyen formában adhatja meg az érintett a hozzájárulását. Sajnos erre egyértelmű választ nem adhatunk. Mind a szakirodalomban, mind pedig a joggyakorlatban két egymást kizáró vélemény alakult ki. Az egyik álláspont értelmében a hozzájárulásnak kifejezettnek és egyértelműnek kell lennie, míg mások úgy gondolják, hogy a hozzájárulás ráutaló magatartással is megadható.

Például Kecskés László⁹⁰, Koltay András⁹¹, Petrik Ferenc⁹² szerint – elsősorban a joggyakorlatra alapozva – a személyiségi jog megsértését kizáró hozzájárulásnak kifejezettnek kell lennie, és azt nem lehet kiterjesztően értelmezni.⁹³

Lenkovics Barnabás, Székely László⁹⁴, Vékás Lajos⁹⁵ és Jobbágyi Gábor⁹⁶ álláspontja szerint a hozzájárulás történhet írásban, szóban vagy ráutaló magatartással is.

⁸⁶Törő: 522-523.o.

⁸⁷Lenkovics-Székely: 127.o.

⁸⁸Törő: 523-524.o.

⁸⁹Petrik: 136.o.

⁹⁰Kecskés: 440.o.

⁹¹Koltay-Nyakas: 328.o.

⁹²Petrik: 136.o.

⁹³Kecskés: 440.o.

Ellenkező esetben ugyanis a mindennapi élet ellehetetlenülne, hiszen a hétköznapiakban a tiltakozás, az elhárítás hiánya ráutaló magatartással adott hozzájárulásként értékelhető.⁹⁷ Törő Károly szerint a hallgatással megvalósuló hozzájárulás azonban csak akkor fogadható el, ha az ábrázolt személy tudott róla, hogy fényképezik.⁹⁸ Így például, ha valaki olyan eseményen vesz részt, ahol felvétel készül, megjelenésével, mint ráutaló magatartással megadja a kép elkészítéséhez, illetve a körülményekből adódóan akár a felhasználáshoz is a hozzájárulását.

Úgy gondolom, a hallgatólágos hozzájárulás akkor is megállapítható, ha az érintett nem tudta, hogy róla felvétel készül, de arra alapos okkal számíthatott volna. Nyilvánvalóan ilyenkor az eset valamennyi körülményét mérlegelni kell, így például az ábrázolás módját, körülményeit. Példának okáért, ha a valaki a wimbledoni tenisztornán Venus Williams mellett foglal helyet, akkor - annak ellenére, hogy ő nem közszereplő -, nem kifogásolhatja, hogy róla fénykép készül, és azt újságban közzé is teszik.

A bírói joggyakorlatban e kérdés megítélése a következőképp alakult: a Legfelsőbb Bíróság a Legf. Bír. Pfv. IV. 22.415/1999. számú ítéletében például kimondta, hogy a személyhez fűződő jogok megsértését kizáró hozzájárulásnak kifejezettnek kell lennie, azt a jogosult terhére nem lehet kiterjesztően értelmezni.

A Fővárosi Ítéltábla a Pf. 20 271/2006 számú ügyben hozott ítéletében szintén leszögezte, hogy mind a felvétel elkészítéséhez, mind pedig annak felhasználásához az ábrázolt személy kifejezett és határozott hozzájárulása szükséges, mivel a Ptk. 6:8.§ (3) bekezdése (akkor az 1959. évi IV. törvény 207.§ (4) bekezdése) alapján a jogról lemondó jognyilatkozatot nem lehet kiterjesztően értelmezni.

A hozzájárulás kifejezett jellegének és célhoz kötöttségének követelményét a Fővárosi Ítéltábla ismételten hangsúlyozta a 2. Pf. 21 008/2013 számú ügyben hozott ítéletében, amelynek indokolásában kimondta, hogy a képmás felhasználására kizárólag akkor kerülhet sor, ha a jogosult ehhez határozott, pontosan megjelölt célra szóló hozzájárulását adja. Az ítélet jelentősége továbbá abban rejlik, hogy a Fővárosi Ítéltábla ezen döntésében külön hangsúlyozta a felhasználás céljának jelentőségét,

⁹⁴Lenkovics-Székely: 127.o.

⁹⁵Vékás: 68.o.

⁹⁶Jobbágyi: 87.o.

⁹⁷Lenkovics-Székely: 127.o.

⁹⁸Petrik: 137.o.

amely ismeretének hiányában a jogosult nem tud megfelelően dönteni, és így a felhasználás jogszerűségéhez sem tud hozzájárulni.

Másrészről a Fővárosi Ítéltábla például a 2. Pf. 20 271/2006/4. számú ítéletében egyértelműen kimondta, hogy a képmás készítéséhez való hozzájárulás ráutaló magatartással is megadható. Ilyen ráutaló magatartásnak minősül, ha az érintett személy tudja, hogy abban a helyiségben, ahová belép felvétel készül vagy felvétel készülhet. Az Ítéltábla az alperes ellenkérelmében foglaltakat megerősítve kiemelte, hogy a hozzájárulás kifejezése nincs alakszerűséghez kötve, így az szóban, írásban vagy akár ráutaló magatartással is megadható.

Személy szerint én azzal értek egyet, hogy a hozzájárulás ráutaló magatartással is megadható. Az az ember, aki belemosolyog a kamerába, nyilvánvalóan érzékeli, hogy róla képet készítenek, és az ellen nyilvánvalóan semmilyen ellenvetése nem volt, annak ellenére, hogy ezt kifejezetten nem mondta ki.

Természetesen mindkét nézettel könnyen lehet azonosulni, de az biztos, hogy égető szükség lenne a jövőben egy jogegységi határozatra az egységes ítélkezési gyakorlat biztosítása érdekében.

Felmerülhet a kérdés, hogy az, aki közterületen tartózkodik igényt tarthat-e a képmáshoz való jogra. A kérdés megítélése eltérő. Szerintem nem. Pontosan azért nem, mert a hozzájárulás – véleményem szerint – ráutaló magatartással is megadható, jelen esetben azzal, hogy az illető közterületen tartózkodik. Egyszerűen nem várható el, hogy a Hősök terén valamennyi turistától engedélyt kelljen kérni ahhoz, hogy az Ismeretlen Katona síremlékéről képet lehessen készíteni. Ezzel ellentétes álláspontra helyezkedett az EJE Von Hannover v. Germany ügy kapcsán hozott ítéletében, amelyben kimondta, hogy a magánélet nem korlátozódik az elzárt helyekre, hanem közterületekre is kiterjesztető.⁹⁹

Végül, de nem utolsó sorban szólnunk kell pár szót a megadott hozzájárulás visszavonásának kérdéséről, amely kapcsán szintén nem alakult ki egységes álláspont. Némelyek a jogosult akaratát tartják kizárólagosnak, és így korlátozás nélkül

⁹⁹Koltay-Nyakas: 337.o.

elismerik a hozzájárulás egyoldalú visszavonását mindaddig, míg az engedélyezett cselekvést el nem végezték. Mások szerint azonban a hozzájárulás csak fontos okból, így például az érintett személy megtevesztése miatt vonható vissza. Képmás közzétételéhez adott hozzájárulás például akkor vonható vissza, ha kiderül, hogy a feljogosított nem az előre közölt célra kívánja a felvételt felhasználni. Ezen álláspont képviselői tehát inkább arra helyezik a hangsúlyt, hogy az érintett hozzájárulása a másik fél számára egyfajta jogosultságot keletkeztet.¹⁰⁰

4.2.2. Tömegfelvétel

Mivel a képmáshoz való jog védelme során is érvényesül a társadalmi rendeltetésnek megfelelő joggyakorlás általános követelménye, így kizárt az ábrázolt személy rendelkezési joga a tömegfelvételek esetén.¹⁰¹

A Ptk. 2:48.§ (2) bekezdése értelmében nincs szükség a jogosult hozzájárulására a felvétel elkészítéséhez vagy annak felhasználásához tömegfelvétel esetén. A törvény azonban már nem határozza meg a tömegfelvétel fogalmát, így azt a korábbi Ptk. kapcsán kialakult bírói joggyakorlat tölti meg tartalommal.

A BH1985.17. számon közétett ítéletben a Legfelsőbb Bíróság kimondta, hogy az olyan nyilvános eseményről, rendezvényről, táj- és utcarészletről készült felvétel minősül tömegfelvételnek, amely összhatásában örökíti meg a nyilvánosság előtt lezajlott eseményeket, vagyis az ábrázolás módja nem egyéni. Abban az esetben azonban, ha megállapítható a felvétel egyedisége, egyéni képmás jellege a kép nyilvánosságra hozatalához a jogosult hozzájárulása szükséges. A nyilvános helyen (pl.: utcán, kiállításon, sporteseményen) megjelenő személy tehát nem sérelmezheti alaposan azt, hogy tudósításban (riportfilmben, tv híradóban) a közönség körében az ő képmását is felveszik és vetítik.

A tömegfelvételt tehát úgy fogalmazhatjuk meg, mint egy olyan képmás, amely valamely “rendezvényen résztvevő tömeget ábrázol, és a képen az egyes résztvevők azonosíthatósága csak véletlenszerű, a kép nem az egyes konkrét személyek megörökítése céljából készült”.¹⁰²

¹⁰⁰Petrik: 41.o.

¹⁰¹Törő: 546.o.

¹⁰²Koltay-Nyakas: 329.o.

A fentebb leírtak alapján tehát megállapíthatjuk, hogy a tömegfelvételen résztvevők azért nem részesülhetnek védelemben, mert a felvétel nem egy személy kifejezését, megkülönböztetését, hanem egy eseményen megjelenő tömeg ábrázolását szolgálja. A képmás ugyanis akkor tekinthető tömegfelvételnak, ha “az egyének fel nem ismerhetők vagy felismerésük vétlen”.¹⁰³ Nyilván a tömeg kifejezés nem számszerűsíthető, de alapvetően elmondhatjuk, hogy ha a képen ábrázolt személyeket nem külön-külön, hanem mint egy sokaság egy-egy elemeként látjuk, akkor tömegfelvételtől beszélhetünk.¹⁰⁴ Nem jogsértő tehát például az utcai balesetet háttérben figyelő járókelőről készült fénykép.¹⁰⁵ Meg kell azonban jegyeznünk, hogy a tömegfelvétel csak célja által indokoltan, így elsősorban tájékoztatás céljából használható fel.¹⁰⁶ Abban az esetben azonban, ha ábrázolás módja egyéni, vagyis meghaladja a tömegfelvétel kereteit, a rögzített személy jogosult a személyiségi jogi védelemre.¹⁰⁷ Ugyanez igaz akkor is, ha az egyént kiemelik a tömegből és így a képmást újra individualizálják.¹⁰⁸

Az egyéni ábrázolás kapcsán két fontosabb gondolatot kell megemlítenünk. Egyrészt, hogy az egyéni ábrázolást nem csak akkor lehet megállapítani, ha valaki egymaga szerepel a felvételen. Több személy együttes ábrázolása is egyéni jellegű, ha a tömegszerűség hiányzik, azaz a felvétel mindegyik szereplőt egyedileg mutatja be.¹⁰⁹ Véleményem szerint azonban az is jogsértő, ha a felvétel több szereplő közül legalább egyet egyedileg ábrázol. Másrészt a tömegfelvétel nem egyenlő a tömegek által látogatott helyszínen készült felvétellel. Senki sem köteles ugyanis tűrni, hogy róla engedélye nélkül felvételt készítsenek, pusztán azért, mert tömegesen látogatott helyen jelent meg. Így például a strandon feltűnő bikiniben megjelenő hölgyről hozzájárulása nélkül nem lehet felvételt készíteni.¹¹⁰

Említést kell tennünk Petrik Ferenc azon elméletéről, miszerint tömegfelvételnak minősül az olyan eseményről (pl.: sportesemény) készült felvétel, ahol a résztvevőnek

¹⁰³Törő: 546.o.-547.o.

¹⁰⁴Lenkovics-Székely: 127.o.

¹⁰⁵Törő: 546.o.

¹⁰⁶Petrik: 140.o.

¹⁰⁷Törő: 547.o.

¹⁰⁸Lenkovics-Székely: 127.o.

¹⁰⁹Törő: 547.o.

¹¹⁰Törő: 547.o.

számolnia kell azzal, hogy róla képmás készülhet.¹¹¹ Véleményem szerint azonban az ilyen eseményekről készült képek nem feltétlenül tömegfelvételek, hiszen sok esetben azokról éppen a tömegszerű hatás hiányzik és egy-egy személyt ragadnak ki a sokaságból. Ez azonban nem jelenti azt, hogy az ilyen eseményen készült felvételek jogsértőek lennének, mivel valamennyi ábrázolt személy ráutaló magatartással, az eseményen való részvétellel hozzájárul a képmások elkészítéséhez (lásd: 2. Pf. 20 271/2006 számú ügy).

4.2.3. Közszerelő

A Ptk. 2:48.§ (2) bekezdése értelmében nincs szükség az érintett hozzájárulására a felvétel elkészítéséhez és annak felhasználásához nyilvános közéleti szereplésről készült felvétel esetén. A törvényszövegből tehát egyértelműen kitűnik, hogy sem a képmás elkészítéséhez, sem pedig annak felhasználáshoz nincs szükség a közszereplő engedélyére.¹¹² A közszereplő tehát, mivel önként vállalva kilép a magánélet köréből, köteles tűrni, hogy képmását az újságok, a televízió és más elektronikus hírközlési eszközök közzé tegyék.¹¹³ Természetesen a Ptk. ezen rendelkezése a Ptk. 2:44.§-ában deklarált, a közéleti szereplők csökkentett személyiségvédelmét megállapító generálklauzulával együtt értelmezendő. Ennek értelmében tehát a közéleti szereplő képmáshoz való joga a közügyek szabad vitatását biztosító alapjogok gyakorlását szükségtelenül nem korlátozhatja, egyensúlyt teremtve így a sajtószabadság és a nevesített személyiségi jog között.¹¹⁴

Mivel sem a korábbi, sem a hatályos Ptk. nem határozza meg sem a közszereplő, sem pedig a nyilvános közszereplés fogalmát, bírói körökben eltérő gyakorlat alakult a tekintetben, hogy vajon a Ptk. 2:48.§ (2) bekezdésének hatálya alá pontosan kik tartoznak.

Az egységes jogalkalmazás biztosítása érdekében a Kúria héttagú jogegységi tanácsa a 1/2012. számú BKMPJE határozatában a közszereplés sui generis fogalmát alkotta meg,¹¹⁵ amelynek értelmében a nyilvános közszereplés az egyén önkéntes

¹¹¹Petrik: 140.o.

¹¹²Lenkovics-Székely: 127.o.

¹¹³Törő: 548.o.

¹¹⁴Koltay - Nyakas: 329.o.

¹¹⁵Boronkay Miklós: A képmáshoz és a hangfelvételhez fűződő jog

elhatározásán, autonóm döntésén alapuló olyan politikai, társadalmi, művészeti tevékenység, megnyilvánulás, amelyet egy meghatározott cél, szűkebb vagy tágabb értelemben a helyi közösség vagy a társadalom életének befolyásolása érdekében fejt ki. A Kúria gondolkodásában tehát a közszereplés a közterületen zajló eseményeken való részvételnél szűkebb kategória, mivel az előbbi a közszereplő szándékát is feltételezi. Így a nyilvános helyen szolgálati kötelezettségét teljesítő vagy munkát végző személy – pl.: rendőr, büntetésvégrehajtási-intézet alkalmazottja –, e tevékenysége során közéleti szerepléshez szükséges szándék hiányában nem minősül közszereplőnek, és így a Ptk. 2:48.§ (2) bekezdése értelmében a felvétel elkészítéséhez, és annak felhasználásához a hozzájárulása szükséges.¹¹⁶

Meg kell azonban jegyeznünk, hogy a bírói gyakorlat értelmében a nyilvános közszereplés megállapításához nem szükséges országos szintű megjelenés, és nem csak a köz érdekében eljáró, hanem a közszereplés szándékával, a nyilvánosság előtt való szereplés célzatával fellépő személy is közszereplőnek minősül.¹¹⁷

A közelmúltban a közszereplő fogalmán közvetve az Alkotmánybíróság is alakított, az által, hogy a rendőrök képmásának jogszerűsége kapcsán a Kúriával eltérő álláspontra helyezkedett. Az Alkotmánybíróság ugyanis a 28/2014. (IX.29.) AB határozat megállapította, hogy a közterületen intézkedő rendőrökről készült képfelvétel hozzájárulásuk nélkül is nyilvánosságra hozható, ha a nyilvánosságra hozatal tájékoztatásnak, a közügyeket érintő képi tudósításnak minősül.¹¹⁸

Az Alkotmánybíróság a határozatában nem az eljárás alapjául szolgáló ügyben felmerült polgári jogi kérdést, hanem azt vizsgálta, hogy a rendőrök arcának kitakarásával megvalósuló sajtószabadság korlátozása szükséges és arányos-e az emberi méltóság védelme érdekében, vagyis hogy a megtámadott jogerős bírói ítélet egyensúlyt teremtett-e a szabad tájékoztatás és az emberi méltóságra visszavezethető képmásvédelem között.¹¹⁹

Az Alkotmánybíróság határozatában mindenképp előtérbe helyezte, hogy a sajtószabadság kettős: szubjektív alanyi jogi jellege mellett a demokratikus közvélemény megteremtését és fenntartását szolgálja.¹²⁰

¹¹⁶Kúria 1/2012. számú BKMPJE határozata

¹¹⁷Boronkay Miklós: A képmáshoz és a hangfelvételhez fűződő jog

¹¹⁸28/2014. (IX.29.) AB hat. 43. pont

¹¹⁹28/2014. (IX.29.) AB hat.27., 35. pontok

¹²⁰28/2014. (IX.29.) AB hat.16. pontjai

A saját képmáshoz való jog kapcsán az Alkotmánybíróság megállapította, hogy az a polgári jog része, amely Európában az önrendelkezési jogból és az emberi méltóságból vezethető le. A személyiségi jogok eme kifejeződésének célja pedig, hogy valamennyi ember számára biztosítsa a döntési jogosultságot, hogy róla milyen képet és milyen összefüggésben hozzanak nyilvánosságra.¹²¹

E két alapjog jelentőségének egymáshoz való aránya kapcsán az Alkotmánybíróság leszögezte, hogy a közhatalmat gyakorló személyek esetében a személyiségvédelem korlátozottsága mindenki máshoz képest szélesebb körben minősül indokoltnak a szólás- és sajtószabadság érdekében. Következésképp a személyiségi jogok sérelmére való hivatkozás nem alapozza meg a sajtószabadság gyakorlásának a korlátozását, feltéve hogy a tájékoztatás nem visszaélészerű.¹²²

Érdekességgként kell megemlítenünk, hogy mind az elméletben (pl. Jobbágyi Gábor szerint ¹²³), mind pedig a gyakorlatban létezik olyan felfogás, miszerint a tömegfelvételek szereplői nyilvános közszereplőnek minősülnek. Koltay András szerint például a nyilvános események aktív résztvevői (pl.: a felszólaló) egyértelműen közszereplők, míg az rendezvényen résztvevő passzív hallgatók nem minősülnek annak, bizonyos esetekben (pl.: tömegfelvétel alanyaként) azonban még az ő képmásuk is jogszerűen nyilvánosságra hozhatók.¹²⁴ Petrik Ferencsel értek egyet abban, hogy a nyilvánosság előtt zajló események résztvevői nem közszereplők, mert nem céljuk a társadalmi viszonyok befolyásolása. Egy sporteseményen készült felvétel jogszerűen felhasználható akár a szurkoló hozzájárulása nélkül, ha ő egy tömegfelvétel alanya vagy pedig – ahogy azt már korábban kifejtettem – hozzájárulásával, amelyet ráutaló magatartással adott meg.

Hasonlóan foglalt állást az EJEB a Peck v United Kingdom ügy kapcsán hozott ítéletében is. Az EJEB ítéletében kimondta, hogy nem válik valaki közszereplővé pusztán azért, mert közterületen tartózkodik. Az ügy tényállása értelmében Mr. Peck az utcán öngyilkossági kísérletét követően zavarodottan, késsel a kezében sétált, amelyet az ott elhelyezett térfigyelő kamera oly módon rögzített, hogy Mr. Peck felismerhetővé vált. Az önkormányzat a kamerarendszer kiépítésének alátámasztása

¹²¹28/2014. (IX.29.) AB hat.22-23. pontja

¹²²28/2014. (IX.29.) AB hat.36., 42. pontjai

¹²³Jobbágyi: 87.o.

¹²⁴Koltay-Nyakas (szerk.): 327.o.

érdekében Mr. Peck akarata ellenére nyilvánosságra hozta a felvételeket. Az EJEb végül Mr. Peck magánélethez fűződő jogának megsértését állapította meg arra hivatkozva, hogy a kérelmező képmásának nyilvánosságra hozatalával a privát szférája olyan mértékben sérült, amely túlment az adott helyzetben szokásosan elvárható korlátozásnál.¹²⁵

Fontos megjegyezni, hogy a közéletben résztvevő személynek nem lehet minden megnyilvánulását közszereplésnek tekinteni, és így a nyilvános szereplés körén kívül a közszereplőnek is joga van a magánéletre.¹²⁶ Nem alkalmazható tehát a Ptk. 2:48.§ (2) bekezdése akkor, amikor a közszereplő szabadidejét tölti, magánemberként szórakozik (például üzletben vásárol).^{127 128}

A Legfelsőbb Bíróság a Legf. Bír. Pfv. IV. 21.553/2004 számú ügyben azt állapította meg, hogy a közszereplő képmása csak közszerepléseivel összefüggésben, a közéleti megnyilvánulásai által meghatározott keretben, annak bemutatására használható fel az érintett hozzájárulása nélkül. A közszereplő képmása tehát nem szabad felhasználás tárgya, nem szolgálhat különböző, a közszereplő konkrét megnyilvánulásaitól független gondolati tartalmak, vélemények illusztrálására. Az LB leszögezte, hogy az érintett hozzájárulása nélkül a róla készült fénykép más célból történő felhasználására a sajtó nem lehet jogosult pusztán azon az alapon, hogy a felperes korábban közszereplőként lépett a nyilvánosság elé.

Korábban már említettük, hogy a Ptk. 2:44.§-át és a 2:48.§ (2) bekezdését együtt kell alkalmazni. Ennek alapján azonban jogosan feltételezhető, hogy a Ptk. a korábbi bírói gyakorlattal szembe menve lehetővé teszi a közéleti szereplők magánéletének olyan szegmenseiről való felvétel készítését, amelyek ugyan nem minősülnek nyilvános közéleti szereplésnek, de az érintett közszereplő megítélését lényegesen befolyásolják, és így a demokratikus közvélemény kialakításához is hozzájárulnak.¹²⁹

¹²⁵Koltay-Nyakas: 335-336.o.

¹²⁶Törő: 549.o.

¹²⁷Petrik: 138.o.

¹²⁸Lenkovics-Székely: 128.o.

¹²⁹Boronkay Miklós: A képmáshoz és a hangfelvételhez fűződő jog

Végezetül pedig le kell szögeznünk, hogy a közszereplőről képmás készítése vagy annak felhasználása akkor is jogsértő lehet, ha az más személyiségi jogot, például emberi méltóságot vagy személyes titkot sért.¹³⁰

4.2.4. Képmás bizonyítékként való felhasználása a polgári eljárásban

A kép és a képmás védelmét korlátozhatja az igazság kiderítéséhez fűződő fontos közérdek a bírósági vagy egyéb hatósági eljárásban.¹³¹ Az egyénről készült felvétel például, tárgyi bizonyítékként, a bizonyítási eljárás során felhasználható. Ennek kapcsán említést kell tennünk, arról, hogy mind az elméletben, mind pedig a gyakorlatban vitatott a nem jogszerűen készített képmás vagy éppen a jogszerűen készített felvételnek az érintett hozzájárulása nélküli bizonyítékként való felhasználása.

A szigorúbb álláspont szerint nem szolgálhat bizonyítékul a képmáshoz való jog megsértésével készült, megszerzett vagy felhasznált felvétel, mivel az sem jogilag, sem morálisan, sem pedig etikailag nem igazolható.¹³² Lenkovics Barnabás és Székely László szerint például helyesebb lenne, ha a jogellenesen szerzett bizonyítási eszközöket kizárnák a bizonyítás megengedett fajtái közül.¹³³

Ezzel ellentétes vélemények szerint a bizonyítékokkal szemben nem követelmény azok jogszerű megszerzése így nem hivatkozhat sikerrel alanyi jogsértésre az, aki a jogérvényesítéssel valótlán, hamis tényállítását akarja leplezni, és az igazságot tartalmazó nyilatkozatának a felhasználását kívánja személyiségi jogvédelem tárgyává tenni.¹³⁴

Hasonlóan foglalt állást például a Szegedi Ítéltábla is a Pf. II. 20 619/2009. számú ügyben, melyben kimondta, hogy nem minősül visszaélésnek a képmás készítése avagy felhasználása, amennyiben arra közvetlenül fenyegető vagy már bekövetkezett jogsértés bizonyítása érdekében közérdekből vagy jogos magánérdekből kerül sor, feltéve, hogy a képmás készítése vagy felhasználása a bizonyítani kívánt jogsértéshez képest nem okoz aránytalan sérelmet.

¹³⁰Petrik: 139.o.

¹³¹Törő: 553.o.

¹³²Törő: 554-555.o.

¹³³Lenkovics-Székely: 128.o.

¹³⁴Pécsi Ítéltábla Pf. I. 20 081/2009/3 számú ítélete

Érdemes megjegyezni, hogy bár ezen elvi tételt számos későbbi bírói ítélet is megerősítette, a bírói gyakorlatban azonban e gondolat szűkítő értelmezése is megfigyelhető. A Legfelsőbb Bíróság a LB Pfv. IV. 22 807/1997. számú ügyben hozott ítélete például attól tette függővé a felvét elkészítés és -felhasználás jogszerűségét, hogy a bizonyíték ügydöntő volt-e, illetve, hogy valóban szükség volt-e az eljárásban annak felhasználására. A Pfv. IV. 20.979/2007/5. számú döntés értelmében a felvételt az eljárás során csak annak készítője használhatja fel.¹³⁵

Végezetül pedig a harmadik állásfoglalás köztes megoldást ajánl a fentebb ismertetett két véglet között. Ennek értelmében a jogellenesen megszerzett, birtokolt vagy felhasznált felvétel bizonyítási eszközként igénybe vehető, de lehetőséget kell biztosítani az érintett személynek a személyiségvédelmi eszközök alkalmazására. Törő Károly szerint ennél aggályosabb javaslatot nehéz lett volna kitalálni, mivel elképzelhetetlen, hogy valaki az egyik tárgyalóteremben olyan bizonyítékra alapítson jogot, amelynek felhasználásáért a másik tárgyalóteremben elmarasztalják.¹³⁶ Ez egyben azt is jelentené, hogy ugyanaz a cselekmény egyszerre minősülne jogszerűnek és jogsértőnek. Ez valójában nem lenne más, mint egy rozsdás tör a jogbiztonság szívébe, ami véleményem szerint elfogadhatatlan egy alkotmányos jogrendben.

¹³⁵Boronkay Miklós: A képmáshoz és a hangfelvételhez fűződő jog

¹³⁶Törő: 555.o.

5. Képmáshoz való jog az interneten

A képmás védelmét biztosító komplex szabályozás ismertetését követően meg kell vizsgálnunk, hogy vajon ezen szabályok miként jutnak érvényre, vagy egyáltalán érvényre jutnak-e az interneten, azon belül is a közösségi oldalakon. Ezt megelőzően azonban tisztáznunk kell a közösségi oldal fogalmát és annak az internethez fűződő viszonyát.

Tim O'Reilly nevéhez köthető a mostanra igencsak elterjedt fogalom, a Web 2.0 kifejezés. "A Web 2.0 kifejezés olyan második generációs internetes szolgáltatásokra utal, amelyek elsősorban az online közösségek aktivitására, pontosabban a felhasználók által előállított tartalmakra és azok megosztására épülnek."¹³⁷ A Web 2.0-ás szolgáltatások az interaktivitást helyezik a középpontba azáltal, hogy a korlátlan mennyiségű információt valaki nem csak le, hanem fel is töltheti. Ennek eredményeként valamennyi felhasználó egyszerre közlő és befogadó. Ez elsőre nagyon csábítóan hangozhat, de az igazsághoz az is hozzátartozik, hogy – ahogy azt majd például a közösségi oldalakra feltöltött képek kapcsán látni fogjuk – a felhasználók által feltöltött információt, annak minőségét vagy jogszerűségét senki nem ellenőrzi.¹³⁸

A Web 2.0 egyik legtipikusabb fajtáját jelentik a közösségi oldalak, ahol a felhasználók egy virtuális közösség tagjaivá válhatnak azáltal, hogy profilokat hozhatnak létre, melynek keretében egymással személyes adatokat oszthatnak meg.¹³⁹

A közösségi oldalakat a többi internetes portáltól elsősorban a felhasználók arca különbözteti meg. Az internet egyik legtipikusabb jellemzőjeként szokták felhozni annak arctalanságát, vagyis hogy sosem lehet tudni, hogy éppen ki ül egy gép és (így közvetve) egy komment mögött. Könnyen belátható, hogy egy oldalon, ahol a cél az ismerősök megtalálása, és a közösségben való részvétel a felhasználók identitásának leplezése nem lehet egy járható út. Ennek következményeként a közösségi oldalakon

¹³⁷Pintér: 77.o.

¹³⁸Bayer Judit: A háló szabadsága - Az internet tartalmának szabályozási problémái a véleménynyilvánítás szabadsága tükrében, Budapest, 2005: 18.o.

¹³⁹Talyigás Judit (szerk.): Az internet a kockázatok és mellékhatások tekintetében, Budapest, 2010: 82.o.

a felhasználók főszabály szerint valódi nevükkel és valódi képükkel regisztrálnak, aminek eredményeként sokkal kiszolgáltatottabb helyzetbe kerülnek.¹⁴⁰

5.1. Képmáshoz való jog a Facebookon

A közösségi oldalak közül magasan kiemelkedik a Facebook¹⁴¹, aminek 2014 júniusában 1.35 milliárd aktív felhasználója volt¹⁴², akik átlagosan 350 millió képet töltöttek fel naponta.¹⁴³

A honlapnak saját bevallása szerint célja, hogy az embereknek megadja a lehetőséget, hogy megosszák az információkat, és a világot nyitottabbá, összefüggőbbé tegyék. Az emberek elsősorban használhatják a Facebookot, hogy kapcsolatban maradjanak ismerőseikkel és családjukkal, felfedezzék, hogy mi történik a világban, és hogy kifejezzék és megosszák másokkal véleményüket a számukra fontos ügyekben.¹⁴⁴

A gyakorlatban ez azt jelenti, hogy bárki, aki a 13. életévét betöltötte saját profilt készíthet a Facebookon, ahova szabadon tölthet fel különböző adatokat, így például fényképeket. A képmások feltöltésére az alábbi szabályok vonatkoznak.

A megosztott tartalmat a felhasználó beállítása szerint:

- mindenki (attól függetlenül, hogy a honlapon profillal rendelkezik-e vagy sem) vagy;
- a felhasználó Facebookon bejelölt valamennyi ismerőse vagy;
- a felhasználó által meghatározott szűkebb baráti kör láthatja.

A feltöltött tartalmat (legyen szó akár szövegről, fényképről vagy videofelvételtől) a felhasználó "tagelheti", így biztosítva, hogy a megosztó beállításaitól függetlenül azt a tagelt személy és annak valamennyi ismerőse láthassa. Képek esetében ez általában azt jelenti, hogy a kép feltöltője a fényképen szereplő ismerőseit tageli, de ez egyáltalán nem törvényszerű. A kép megosztójának ugyanis nem kötelessége a kép

¹⁴⁰Talyigás: 56.o.

¹⁴¹Jelen fejezetben ismertett tények a következő oldalakon található információkon alapulnak: <https://www.facebook.com/legal/terms>, <https://www.facebook.com/about/privacy/your-info-on-fb>, <https://www.facebook.com/about/privacy/your-info>

¹⁴²<http://newsroom.fb.com/company-info/> Utolsó letöltés dátuma: 2014. október 28.

¹⁴³https://fbcdn-dragon-a.akamaihd.net/hphotos-ak-prn1/851575_520797877991079_393255490_n.pdf

¹⁴⁴<http://newsroom.fb.com/company-info/>

alanyait megneveznie, illetve bárki olyat is megjelölhet, aki a képen nem szerepel. A tagelésnek mindössze három szabálya van. Egyrészt, hogy bárki bárkit tagelhet, tekintet nélkül arra, hogy egyáltalán ismerőse-e. Másrészt, hogy a taget mind a tagelt, mind pedig a tagelő bármikor eltávolíthatja. Harmadrészt pedig, hogy a felhasználó csak az adott személy letiltásával akadályozhatja meg, hogy őt az illető tagelje.

A tagelés tehát csak egy informális tájékoztatás, amelynek azonban kulcsfontosságú szerepe van a Facebook működésében. Enélkül ugyanis az ábrázolt személynek esélye sem lenne tudomást szerezni arról, hogy róla olyan képet raktak fel a világhálóra, amelyet akár a világ összes internetkapcsolattal rendelkező embere megtekinthet, ellehetetlenítve így az őt megillető jogi védelem érvényesítésének lehetőségében.

Összességében tehát elmondható, hogy főszabály szerint bárki bárkiról – tekintet nélkül arra, hogy az illető a Facebookon felhasználó-e vagy sem, ismerős-e vagy sem – tölthet fel képet, azon bárkit megjelölhet és ezek közül egyikhez sem kell az érintett hozzájárulása.

A korábban ismertetett szabályok értelmében, ha tömegfelvételt vagy a közszereplőt, e minőségével összefüggésben ábrázoló képet töltök fel a Facebookra, nem követek el jogsértést függetlenül attól, hogy azt kik láthatják.

Érdekesebb kérdés, ha olyan képmást osztok meg, amin egy egyénileg ábrázolt magánszemély látható. Ebben az esetben nyilvánvalóan az érintett személy hozzájárulása vizsgálendő annak megállapítása érdekében, hogy mikor beszélhetünk a képmáshoz való jog megsértéséről. A különböző helyzetek szemléltetése érdekében vizsgáljuk meg azokat az eseteket, amikor valaki (a továbbiakban: A) a róla és barátnőjéről (a továbbiakban: B) készült fényképet osztja meg. Természetesen nem lehet az összes esetet ismertetni, így a probléma szemléltetése érdekében azok közül csak a fontosabbakat említjük.

Főszabály szerint, ha B megadja a hozzájárulását a kép megosztásához (azaz a felvétel nyilvánosságra hozatalához), B képmáshoz való joga nem sérül. Jogellenesen jár el azonban A, ha a képet B hozzájárulásánál szélesebb körben terjeszti. Így például, ha B megengedi, hogy a képmását A úgy töltsse fel, hogy azt valamennyi ismerőse láthatja, de A beállítása alapján az mindenki által megtekinthető, B újból igényt tarthat a jogi védelemre.

Abban az esetben, ha A nem kérte előzetesen B hozzájárulását, és beállítása alapján a közös képüket mindenki láthatja, B képmáshoz való joga sérül, hiszen képmását engedélye nélkül hozták nyilvánosságra.

B képmáshoz való joga továbbá akkor is sérül, ha a képet engedélye nélkül töltötte fel A, de azt csak az utóbbi ismerősei láthatják. Ennek a helyzetnek a jogi minősítése azonban már vita tárgyát képezheti, hiszen felmerülhet annak a lehetősége, hogy a kép elkészítéséhez adott hozzájárulás magában foglalja azt a jogot, hogy a felvételt A ismerősei is láthassák. Véleményem szerint azonban ez az érvelés jelen esetben nem fogadható el. Egy felhasználónak ugyanis átlagosan 338 ismerőse van a Facebookon¹⁴⁵, amelynek következtében a felhasználás köre jóval meghaladja a józan ész által kialakított határokat.

Nem ez a helyzet áll fenn akkor, ha a képet csak az A által meghatározott szűkebb baráti kör láthatja. Ebben ez az esetben a kép elkészítéséhez adott hozzájárulás ugyanis a felvétel felhasználásához való engedélyt is felöleli.

Hasonlóan ítélandók meg azok a tényállások is, amikor egy idegenről osztunk meg képet, azzal az eltéréssel, hogy hozzájárulása nélkül valamennyi esetben sérül a képmáshoz való joga.

Érdekes kérdés, hogy vajon a tagelés ebben a logikai rendszerben miként értékelendő. Tekinthető-e az érintett személy hozzájárulása iránti kérelemnek, vagy egyszerűen csak egy informális tájékoztatás arról, hogy róla képet hoztak nyilvánosságra? Véleményem szerint semmiképpen sem értékelhető engedély-kérésként, hiszen a hozzájárulásnak előzetesnek és nem utólagosnak kell lennie.

Ezzel ellentétben viszont, ha az ábrázolt személy a taget eltávolítja – úgy gondolom – ráutaló magatartással a felvétel felhasználásával kapcsolatosan nem tetszését fejezi ki, ami esetlegesen a megosztóra nézve közvetve kötelezettséget keletkeztethet a kép törlése iránt. (Természetesen abban az esetben, ha a tag eltávolítása a hozzájárulás utólagos visszavonásának minősül az nem eredményezi a felhasználás jogellenességét, így a kép törlése sem tehető kötelezővé.)

További problémát jelentenek azok az esetek, amikor nem felhasználókról töltenek fel képeket, úgy, hogy azokat csak az ismerősök láthatják. Ez ugyanis azt jelenti, hogy az

¹⁴⁵<http://www.pewresearch.org/fact-tank/2014/02/03/6-new-facts-about-facebook/>

ábrázolt személyek a felvételekről és így a jogsértésekről sosem fognak tudomást szerezni.

És végül a hab a tortán, – amire még maga a Facebook is külön figyelmeztet – hogy bármi, amit valaki megoszt másolható és újra feltölthető azok által, akik az eredeti tartalmat megtekinthették.¹⁴⁶

Látható tehát, hogy az egyén képmáshoz való joga számtalan módon sérülhet a Facebookon, aminek azonban a tényleges jogsértést nem szükségszerűen kellene eredményeznie. Kranzberg első törvénye értelmében a technológia se nem jó, se nem rossz, de nem is semleges. Vagyis olyan amilyenek mi vagyunk.¹⁴⁷ A hiba tehát ismét csak az emberben keresendő. Az interneten ún. cyber-egynéniségek¹⁴⁸ születnek, akik a virtuális világban teljesen másképp viselkednek, mint a való életben. Az egyén a kibertérben gátlásoktól mentesen, akár a saját személyiségétől idegen módon cselekedhet, hiszen az internetet egy olyan alternatív világnak látja, ahol sem a társadalmi kontrol sem a jogszabályokban meghatározott szankciók nem érvényesülnek.¹⁴⁹ A megosztók általában két tényezőről feledkeznek meg. Egyrésről, hogy a megosztott tartalmat az általuk elképzeltnél sokkal szélesebb kör tekintheti meg, másrésről pedig, hogy a nyilvánosságra hozott információk összességéből már az érintett személy gondolkodásmódja, személyiségprofilja is megállapítható.¹⁵⁰ Összességében tehát elmondható, hogy a felhasználó az “oszd meg másokkal is” hangulatában gyakran végig sem gondolja a nyilvánosságra hozatal jogi, erkölcsi feltételeit és következményeit.¹⁵¹

A kanadai Queen's Egyetem által koordinált Global Protection of Data kutatás eredményei alapján például Magyarországon a megkérdezetteknek csak 44%-a törődik azzal, hogy milyen adatot ad meg magáról az interneten és mindössze 27%-a gondolja azt, hogy adatainak sorsába van beleszólása.¹⁵² Hasonló eredményekkel szolgált a 2001-ben zajló WIP kutatás is, amelynek értelmében azon személyek, akik

¹⁴⁶ <https://www.facebook.com/about/privacy/your-info-on-fb>

¹⁴⁷ Pintér: 48.o.

¹⁴⁸ Parti Katalin: Devianciák a virtuális valóságban, avagy a virtuális közösségek személyiségformáló ereje (in: Infokommunikáció és jog 2007/2): 59.o.

¹⁴⁹ Parti: 60.o.

¹⁵⁰ Talyigás: 83.o.

¹⁵¹ Talyigás: 53.o.

¹⁵² Talyigás: 112-113.o.

között a felhasználók nagyobb számban megtalálhatók (pl.: tanulók, maximum 29 évesek) az 5-ös skálán átlagosan 3-at jelöltek azzal az állítással szemben való egyet nem értésük kifejezésére, hogy az internet felhasználók kockáztatják a személyes adataikat. Ugyanezen kutatás eredménye mutatta ki azt is, hogy a nem felhasználók csupán 0,3%-a indokolta döntését a személyes adatainak kockáztatásának elkerülésével.¹⁵³ A fogyasztó tehát a kritikus szemléletét maga mögött hagyva olyan adatokat és olyan személyekkel oszt meg, amiket valós körülmények között inkább megőrizne, és akiktől inkább elzárkózna.¹⁵⁴ Exhibicionisták persze mindig voltak, de itt másról van szó. Egyrészt, hogy a közösségi hálózatokon való részvétel ma kikerülhetetlen elvárás a fiatal generációk tagjai számára.¹⁵⁵ Másrészt pedig, hogy a gazdasági, társadalmi és kulturális hatások eredményeként a magánélthez (privacyhez) való joggal szembeni elvárások jelentősen megváltoztak. A mai világban az emberek, különösen a fiatalabb generációk tagjai, már természetesnek veszik, hogy életük minden egyes pillanatát rögzítik illetve a világhálón megosztják.¹⁵⁶

Milyen segítséget, megoldást nyújt a Facebook az esetleges jogsértés kezelésére? Semmilyen. A Facebook három tanáccsal szolgál a felhasználónak:

1. fejtse ki egyet nem értését a megosztóval a jogellenesen nyilvánosságra hozott felvétel kapcsán;
2. jelentse a képet (ami pusztán azt jelenti, hogy a jogsértett egy rendszerüzenet keretében felhívhatja a jogsértőt a képmás eltávolítására), vagy
3. távolítsa el a taget.

Látható, hogy egyik ajánlat sem nyújt reális segítséget, hiszen egyik sem eredményez a képmás eltávolítására irányuló kötelezettséget. Az első kettő között én személy szerint alig látok különbséget, a harmadik pedig csak arra nyújt megoldást, hogy a képet az érintett személy és ismerősei ne láthassák.

Alkotmányossági szempontból ugyanakkor aggályos lenne az a megoldás, miszerint a Facebooknak valamennyi jelentett képet automatikusan törölnie kellene. Ez ugyanis

¹⁵³ Z. Karvalics László–Dessewffy Tibor (szerk.): Internet.hu, Budapest, 2003: 168., 172.o.

¹⁵⁴ Talyigás: 49.o.

¹⁵⁵ Talyigás: 102.o.

¹⁵⁶ Esther Dyson: Release 2.0. A design for living in the digital age, New York 1997: 215-216.o.

azt jelentené, hogy a Facebook informatikusai bírói szerepet öltének, és kontradiktórius eljárás nélkül döntenének mások jogairól. A bírói eljárásnak ugyanis pontosan az a célja, hogy a megosztó számára lehetőséget biztosítson a jogellenesség hiányának, az érintett személy hozzájárulásának bizonyítására. Ez azonban nem jelenti azt, hogy a Facebook ne tudna egy hatékonyabb védelmi rendszert kiépíteni. Ha például a kép feltöltését az ábrázolt személyek tageléséhez és előzetes engedélyéhez kötné, máris csökkentené a lehetséges jogsértések számát.

Mindebből következően tehát, akit képmáshoz való jogában megsértettek jogainak érvényesítése érdekében bírósághoz kell fordulnia. Sajnos azonban ez sem olyan egyszerű, mint amilyennek elsőre hangzik. Felmerülhet a joghatóság kérdése, hogy egyáltalán mely ország anyagi jogszabályai alkalmazandók, megállapítható-e a Facebooknak, mint közvetítő szolgáltatónak,¹⁵⁷ vagy mint honlapnak¹⁵⁸ a felelőssége, illetve a jogsértő fiktív mivoltának problémája. (A Facebookon ugyanis 83 millió hamis profil létezik.¹⁵⁹)

És ha még sikerülne is elérni a kép törlését, naivitás lenne azt hinni, hogy az véglegesen hozzáférhetetlenné vált. Max Schrems például azért indított eljárást a Facebookkal szemben, mert a cég által róla tárolt és kérelmére kiadott 1200 oldalnyi személyes adat között számos olyan is szerepelt, amelyet az osztrák joghallgató a kérelem benyújtását megelőzően már törölt.¹⁶⁰

5.2. A képmáshoz való jog egyéb közösségi oldalakon

Az előző fejezetben a képmáshoz való jog Facebookon való megsértésének tipikus eseteit, az azok orvoslására nyújtott megoldási javaslatokat és e megoldási javaslatokkal kapcsolatos aggályokat vizsgáltuk. A probléma átható ismerete érdekében azonban elkerülhetetlen, hogy ezen vizsgálati szempontokból a képmáshoz való jog más közösségi oldalakon – a YouTube-on, Myspace-en és a Taggeden – való érvényesülését is megvizsgáljuk. Vizsgálatom eredményét a következő táblázatban kívánom prezentálni.

¹⁵⁷lásd: 2011.évi CVIII.törvény

¹⁵⁸lásd: 19/2014. (V. 30.) AB határozat

¹⁵⁹<http://edition.cnn.com/2012/08/02/tech/social-media/facebook-fake-accounts/>

¹⁶⁰<http://www.theguardian.com/technology/2011/oct/20/facebook-fine-holding-data-deleted>

	YouTube ¹⁶¹
A közösségi oldal működésének alapszabályai	-3 félé nyilvánosság van: a feltöltött tartalmat vagy mindenki, azok, akik a videó linkét ismerik vagy csak azok láthatják, akiket a megosztó kiválaszt
A képmáshoz való jog megsértésének néhány esete	- ha másról engedélye nélkül videót töltenek fel feltéve, hogy azt vagy mindenki vagy csak azok láthatják, akik a linket ismerik
A közösségi oldal által a képmáshoz való jog megsértése esetére ajánlott megoldási javaslatok	-kapcsolat felvétele a megosztóval és a jogsértő tartalommal való egyet nem értés kifejezése -a jogsértő tartalom eltávolításának kezdeményezése (ún. adatvédelmi panasz benyújtása) - ha az oldal a feltölteni kívánt tartalom személyiségi jogot sértő jellegét észleli, akkor a tartalom feltöltését megtiltja - ha az oldal a már feltöltött tartalom személyiségi jogot sértő jellegét észleli a tartalmat törli
A közösségi oldal által ajánlott megoldási javaslatok problémái	-ha a megosztó a YouTube felhívására 48 órán belül nem távolítja el a potenciálisan jogsértő tartalmat, a két fél nyilatkozatai alapján a YouTube csapata (tehát nem bíróság) bírálja el a lehetséges jogsértést -az oldal a feltöltött tartalom szűrésének jogát noha fenntartja, de arra kötelezettséget nem vállal - az oldal szabályzata értelmében valamennyi feltöltött adatért kizárólag a megosztó vállal (jogi) felelősséget - a felhasználó és az oldal közötti jogvita esetén a nagy-britanniai bíróság jár el, az Egyesült Királyság joga alapján

¹⁶¹ A táblázat kitöltéséhez az alábbi oldalakon található információkat használtam fel:
https://www.youtube.com/t/privacy_guidelines,
<https://www.google.com/intl/hu/policies/privacy/>
<https://www.youtube.com/t/terms>,

Myspace ¹⁶²	Tagged ¹⁶³
- 2 féle nyilvánosság van: a feltöltött tartalmat vagy mindenki vagy csak a kép feltöltője láthatja -a képek ún. mixbe is feltölthetők, amelyeket csak a megosztó által megjelölt személyek láthatnak -a kép annak megtekintője által úgy is megjelölhető, hogy a kép ne csak a megosztó, hanem az ő képei között is látható legyen	- 3 féle nyilvánosság van: a feltöltött tartalmat vagy mindenki vagy a felhasználó országában élő más felhasználók és ismerősei vagy csak a felhasználó ismerősei tekinthetik meg
-ha másról képet töltenek fel –feltéve, hogy a megosztó profilja publikus és a képet nem mixbe töltötte fel -bármely kép a megtekintő által ismételen feltölthető -az oldal bármely megosztott tartalmat és személyes adatot összegyűjthet, megőrizhet és tovább adhat	- ha másról engedélye nélkül képet töltenek fel feltéve, hogy azt vagy mindenki vagy a megosztó országában élő felhasználók és a megosztó ismerősei láthatják -bármely kép a megtekintő által ismételen feltölthető -az oldal bármely megosztott tartalmat és személyes adatot összegyűjthet és megőrizhet
- a jogsértő tartalom jelentése az oldalnak - ha az oldal a már feltöltött tartalom személyiségi jogot sértő jellegét észleli vagy a tartalmat törli	- a jogsértő tartalom jelentése az oldalnak - ha az oldal a feltölteni kívánt tartalom személyiségi jogot sértő jellegét észleli, akkor a tartalom feltöltését megtiltja - ha az oldal a már feltöltött tartalom személyiségi jogot sértő jellegét észleli vagy a tartalmat vagy a felhasználó profilját törli
-a tartalom jelentéséről vagy esetleges törléséről az oldal nem tájékoztatja a megosztót és így önkényesen a másik fél meghallgatása nélkül dönt meghallgatása nélkül dönt	- a tartalom jelentéséről vagy esetleges törléséről az oldal nem tájékoztatja a megosztót és így önkényesen a másik fél meghallgatása nélkül dönt - az oldal a feltöltött tartalom szűrésének jogát noha fenntartja, de arra kötelezettséget nem vállal - a felhasználó és az oldal közötti jogvita esetén a kaliforniai választottbíróság jár el, kaliforniai jog alapján

¹⁶² A táblázat kitöltéséhez az alábbi oldalakon található információkat használtam fel: <https://myspace.com/pages/terms>, <https://myspace.com/pages/privacy>

¹⁶³ A táblázat kitöltéséhez az alábbi oldalon található információkat használtam fel: http://www.tagged.com/terms_of_service.html?reg=1

5.3. A képmáshoz való jog szabályozatlanságának társadalmi hatásai

Felmerülhet tehát a kérdés, hogy vajon mik is a következményei ennek a szabályozatlanságnak. A válasz rendkívül egyszerű: káosz a társadalomban.

A mai világban ugyanis lehetővé vált, hogy bárki akár jó-, akár rosszindulatból olyan adatokat tehessen hozzáférhetővé más felhasználókról, amelyek révén az érintett személy a való világban is azonosíthatóvá válik.¹⁶⁴ Ennek ellenére azonban az érintett személy nincs abban a pozícióban, hogy számon tudja tartani, hogy ki, mikor, és milyen adatot hozott róla nyilvánosságra.¹⁶⁵

Másrésről azt is látnunk, hogy a személyes adatoknak egy jelentős részét – információs önrendelkezési jogával élve – maga a felhasználó osztja meg, aminek eredményeként a jog kénytelen a felhasználót védelem nélkül magára hagyni.¹⁶⁶

E problémák pedig egyenesen az ún. surveillance society, vagyis a kukkoló társadalom kialakulásához vezettek. A kukkoló társadalom elsődleges jellemzője, hogy az emberek viselkedésének, tevékenységének többnyire ismételt vagy rendszeres monitorozását teszi lehetővé (és egyben elfogadottá). A társadalom tagjainak megfigyelését pedig három tulajdonság¹⁶⁷ jellemzi:

- A. Egyrésről az információk aszimmetriája, azaz, hogy a megfigyelő fél többet tud a megfigyeltről, mint fordítva.
- B. Másrésről a megfigyelés rejtettsége, amely nem feltétlenül az aktus észlelhetetlenségéből adódik, sokkal inkább abból, hogy a megfigyelés során megszerzett adatok sorsa nem átlátható, vagy egyenesen titkos a megfigyelt fél számára.
- C. Harmadrésről pedig a megfigyelés kontrollálhatatlansága, vagyis a megfigyelt fél titkolózásának ellehetetlenülése. Az egyén ugyanis nem, vagy csak nagyon kis mértékben képes adatainak sorsát befolyásolni.¹⁶⁸

A megfigyelés tehát egy egyoldalú adatgyűjtést jelent, amely bizonyos esetekben különösen veszélyes lehet. Gondoljunk csak például arra, hogy a jelenlegi bírói gyakorlat értelmében az egyén fényképe bizonyítékként akkor is felhasználható a polgári eljárásban, ha az jogellenesen készült vagy került felhasználásra. A

¹⁶⁴Talyigás: 51.o.

¹⁶⁵Talyigás: 58.o.

¹⁶⁶Larry Lessig - David Post - Eugene Volokh: Cyberspace Law for Non-Lawyers

¹⁶⁷Talyigás: 93-94o.

¹⁶⁸Talyigás: 95.o.

megfigyelő ugyanis az információk személyes jellege miatt abba a hibába eshet, hogy a virtuális világban megtalálható információkban vakon bízva azok alapján ítéli meg a megfigyelt személyt, esélyt sem adva az érintett magyarázatának előadására.¹⁶⁹ Ez pedig különösen problémás például akkor, amikor a munkáltató a felvételre jelentkezőkről, képzettségükről, adottságaikról és természetükről az interneten, így például a Facebookon megtalálható adataik alapján tájékozódik.¹⁷⁰¹⁷¹

Összefoglalva tehát megállapíthatjuk, hogy a magánszféra értékeinek és jogának érvényesíthetőségére az internethasználat elterjedése, az “összehuzalozott társadalom” kialakulása egy súlyos csapást mért, aminek eredményeként az életük alakulásában és személyünk megítélésében már sokkal nagyobb szerepet tölt be a “digitális énünk”, mint valós személyiségünk.¹⁷²

A negatív következmények sora azonban nem ér véget a kukkoló társadalom kialakulásával. Nem elég ugyanis, hogy a jogosult személyes adatait adott esetben mindenki láthatja, mindezek tetejében azokkal a kisebb-nagyobb cégek (pl.: Equifax, Metromail) gátlástalanul kereskednek is. Elvégre a fogyasztói társadalomban milyen információ lehet hasznosabb egy vállalat számára, mint a fogyasztó böngészési és vásárlási szokásai, átlagos jövedelme vagy például kiadásainak mértéke?¹⁷³

Az adatokkal való kereskedelem és a surveillance társadalom eredményeként alakult ki az ún. dinamikus árazás, amelynek értelmében a szolgáltató a felhasználó internet-használati és fogyasztói profilja alapján azon termékek reklámjait és árait jeleníti meg, amelyekre a felhasználót leginkább fizetőképesebbnek tartja.¹⁷⁴

Végezetül meg kell jegyeznünk, hogy a technológia folyamatos fejlődése és a felhasználók hozzáállásának változása következtében a fentebb ismertetett jogi problémák száma és azok társadalmi következményei még nem értek véget.

¹⁶⁹Talyigás: 17.o.

¹⁷⁰Talyigás: 55.o.

¹⁷¹ lásd például: <http://www.munkajog.hu/rovatok/napi-hr/arthat-is-az-allasinterjun-a-facebook-profil>

¹⁷²Talyigás: 100.o.

¹⁷³Dyson: 196-197.o.

¹⁷⁴Talyigás: 103.o.

2013-ban például egy hónapon belül több mint 100 millió ember használta a Facebookot a mobiltelefonján keresztül.¹⁷⁵ Gondoljunk bele egy pillanatra, hogy mennyire könnyű egy képet az interneten megosztani, ha ma már ahhoz egy telefonkészülék is elegendő. Felmerülhet a kérdés: ilyen úton haladva mennyivel nőhet még az egy nap alatt feltöltött képek száma?

Másik elgondolkodtató példaként említhető a Facebook azon célkitűzése, amelynek értelmében a cég a felhasználók korábbi kereséseinek adatait összegyűjtené és hirdetés céljából elemezné.¹⁷⁶

¹⁷⁵ <http://newsroom.fb.com/news/2013/07/feature-phone-milestone-facebook-for-every-phone-reaches-100-million/>

¹⁷⁶ <https://epic.org/privacy/facebook/>

6. Az internetszabályozás egy alternatív módja

Az előző fejezetben – a képmáshoz való jog interneten való (nem) érvényesülése és annak társadalmi következményein keresztül – láthattuk, hogy az integrált szabályozás elmélete közel jár a bukáshoz. Ha a törvény az, hogy a hatályos jogszabályok alkalmazandók a kibertérben és e törvény nem teszi lehetővé önmagunk, érdekeink, jó hírünk, nevünk, tisztességünk védelmét, a törvény nem jó törvény, s így érvénytelen.¹⁷⁷ Dolgozatom legvégén az internetszabályozás általam helyesnek vélt módját ismertetném, azzal a fenntartással, hogy e problémára jelenleg az egész világon nincsen jó megoldás, csak javaslatok.

Nem férhet ahhoz kétség, hogy az internet interaktív jellegére, területi és időbeli határoktól való függetlenségére tekintettel az interneten található tartalmak szabályozásának, a szabályozási eszközeinek sőt még a szabályozási céloknak is más médiumoktól eltérőnek kell lenniük.¹⁷⁸

A szabályozásnak mindenekelőtt állami szintűnek kellene lennie, mert a jogrendszerek különbözőségére tekintettel elképzelhetetlen egy egységes és részletes nemzetközi egyezmény elfogadása.

A szabályozásnak továbbá ki kellene terjednie mind a jogellenes, mind pedig az ártalmas tartalmakra. Jogellenes tartalomról akkor beszélhetünk, ha a közlést a jogszabály kifejezetten tiltja (pl.: az egyén becsületét sértő komment)¹⁷⁹ és így az ahhoz való hozzáférés, a lehetséges címzettől és a terjesztés módjától függetlenül, az egész társadalom számára tilos.¹⁸⁰ Ártalmas tartalomnak minősülnek azok a nem jogellenes tartalmak, amelyek károsan befolyásolják a kiskorúak fizikai és szellemi fejlődését (pl.: pornográf tartalom). Nem férhet ahhoz kétség, hogy a kiskorúakat az interneten fokozottabban kell védeni, de ez semmiképpen sem vezethet a szólásszabadság szükségtelen és aránytalan korlátozásához. A szabályozásnak tehát oly módon kellene biztosítani a kiskorúak elzárását az ártalmas tartalmaktól, hogy azokat a felnőttek számára továbbra is elérhetővé teszi.¹⁸¹

¹⁷⁷Verebics János: A tér a szabadság és a normák

¹⁷⁸Bayer Judit: Személyiségi jog-sértések kontra szólásszabadság a neten: eltávolítás vagy válaszadás? (in: Médiakutató 2003/3): 101.o.

¹⁷⁹Bayer (2005): 23.o.

¹⁸⁰Polyák Gábor: Az internet az európai médiaszabályozásban (in: Studia Iuvenum, 2001/1): 169.o.

¹⁸¹Polyák Gábor: Biztonság az interneten. A jogellenes és ártalmas tartalmak visszaszorításának eszközei az Európai Unióban (in: Médiakutató, 2001/4): 64.o.

A szabályozás módját illetően meg kell jegyeznünk, hogy mára már egyértelműen csak az állami szervek és a hálózati közösség együttműködése vezethet eredményre.¹⁸² Az internet tehát egy ún. koregulációs modell keretében kerülne szabályozásra,¹⁸³ amelyben mind az önszabályozás, mind a jogi szabályozás elemei keverednek. Véleményem szerint a jogi szabályozásnak az internet jellegzetességeire tekintettel a sajátos szabályozási tér elmélete szerint kéne alakulnia. A koregulációs modell mellett az szól, hogy képes az önszabályozás azon gyengepontját orvosolni, amelynek értelmében az önszabályozás során kialakított normák nem kikényszeríthetőek. Abban az esetben tehát, ha valaki kilép az önszabályozás keretéből, a jogi szabályozás továbbra is képes az esetleges jogsértést megakadályozni vagy a már bekövetkezetteket orvosolni.¹⁸⁴

Koregulációs szabályozásról azonban csak akkor beszélhetünk, ha az állam az önszabályozást elismeri, azaz deklarálja, hogy ezt a fajta “joghatóságot” az államéval teljes körűen és alapjaiban azonosnak tekinti a saját törvényszerűségein belül. E feltétel teljesülése érdekében az államnak a következőket kell biztosítania:

1. pontosan kerüljön rögzítésre az állami szerepvállalás tartalma, keretei, valamint az önszabályozás területei, és
2. az állami feladatok “kiszerezése”, azok megvalósításához szükséges jogok és kötelezettségek civil társadalomra való átruházása (ideértve a szükséges anyagi források rendelkezésre bocsátását is).¹⁸⁵

A szabályozás módját követően arra a kérdésre kell választ találnunk, hogy milyen eszközökkel lenne érdemes az internetet szabályozni.

Az Európai Unió Tanácsa 98/560/EK számú ajánlása¹⁸⁶ értelmében például az önszabályozás keretében ún. magatartási kódexeket kellene bevezetni. A magatartási kódexek a felhasználók által magukra nézve kötelezőnek elismert normákat, sajátos szankciókat és vitarendezési formákat tartalmaznának.

¹⁸²Polyák (2001b): 65.o.

¹⁸³ Bayer Judit: Az Internet tartalomszabályozása Magyarországon (Önszabályozás vs. állami szabályozás) (in: Enyedi Nagy Mihály – Polyák Gábor – Sarkady Ildikó (szerk.): Magyarország médiakönyve 2002, Budapest, 2002): 461.o.

¹⁸⁴Bayer (2002): 461-462.o.

¹⁸⁵Rozgonyi Krisztina: A hálózati médiumok szabályozásának néhány lehetséges szempontja. (in: Enyedi Nagy Mihály – Polyák Gábor – Sarkady Ildikó (szerk.): Magyarország médiakönyve 2003. második kötet Budapest, 2003.): 647-648.o.

¹⁸⁶<http://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/PDF/?uri=CELEX:31998H0560&from=EN>

A kiskorúak fokozott védelme érdekében az ún. digitális igazolványok használatát kéne kötelezővé tenni. A digitális igazolvány, a személyigazolványhoz hasonlóan, hitelt érdemlő módon igazolná a tulajdonosának egyes adatait (pl.: születési idejét). “Az igazolvány a tulajdonos számítógépére lenne telepítve, s amikor megpróbál belépni valamilyen site-ra a szerver automatikusan ellenőrzi, hogy a belépő rendelkezik-e a megfelelő “papírokkal.”¹⁸⁷ A szabályozásnak tehát zónázást¹⁸⁸ kellene megvalósítania, de nem írhatná elő, könnyíthetné meg vagy ösztönözhetné a zónázást a jól körülhatárolt érdekek érvényesítéséhez szükséges mértéken felül.¹⁸⁹ Lessighez hasonlóan úgy gondolom, hogy a szólásszabadság súlyos veszélyeztetésével járna az Európai Unió által támogatott értékelő- és szűrőrendszerek alkalmazásával megvalósuló tartalomszűrés. Ezen rendszerek alapja a PICS technológia, aminek értelmében a felcímkézett oldalakat a böngészőprogramok és más szoftverek képesek felismerni és a minőségük alapján megszüntetni.¹⁹⁰ Ezen szűrőprogramok azonban különösen a következő problémákban szenvednek:

- a rendszer nem ismer korlátokat a szűrt vagy szűrhető anyagok skáláján;
- olcsó központi, állami szűrést tesz lehetővé, anélkül hogy azt a felhasználó érzékelhetné;¹⁹¹
- a rendszer hatékony működéséhez minden oldalt minősíteni kell, ellenkező esetben bizonyos tartalmak hozzáférhetetlenné válnak;
- a rendszer semleges, vagyis beállítástól függően nem feltétlenül csak a káros, hanem például a szélsőséges politikai vagy vallási tartalmakat is kiszűri.¹⁹²

Létre kellene hozni továbbá egy olyan hatóságot, amely panaszhelyként működne és ahova a felhasználó illegális tartalom észlelése esetén – személyazonosítására szolgáló adatok megadásával egyidejűleg – bejelentéssel fordulhatna.¹⁹³ Az interneten megtalálható adatmennyiség nagyságára tekintettel az illegális tartalom felderítésére

¹⁸⁷ Lessig, Lawrence: Hogyan szabályozzuk a szólást az interneten? (in: Fundamentum 1999/1.): 15.o.

¹⁸⁸ A zónázás szakkifejezést a felhasználóknak, és nem a tartalomnak a szűrésére használják

¹⁸⁹ Lessig: 16.o.

¹⁹⁰ Polyák (2001a): 173.o.

¹⁹¹ PICS-ben nincs semmi, ami előírná, hogy a felhasználóval tudatni kell azt a tényt, hogy a keresőgép szűrést alkalmaz

¹⁹² Lessig: 17-18.o.

¹⁹³ Rozgonyi: 641.o.

ugyanis csak akkor kerülhet sor, ha a szabályozás a felhasználókat közreműködésre ösztönzi és a panasz benyújtására egy egyszerű és gyors eljárást biztosít.¹⁹⁴

Felmerülhet a kérdés: vajon mi történik azután, hogy a felhasználó panasszal fordult a hatósághoz.¹⁹⁵

Abban az esetben, ha a hatóság a panaszt nyilvánvalóan alaptalannak találja, a panaszt elutasítja és benyújtót pénzbírsággal sújta. Akkor, ha a panasz nem nyilvánvalóan alaptalan, vagyis a jogsértés lehetőségének fennállását a hatóság megállapítja, a szolgáltatót a tartalom törlésére és a megosztó erről való tájékoztatására kötelezi. (Természetes abban az esetben, ha a hatóság bűncselekményt, szabálysértést vagy fegyelmi vétséget észlel ezzel egyidejűleg az eljárás lefolytatására jogosult hatóságnál eljárást kezdeményez.) Ha a megosztó a tartalom törlését sérelmezi a tartalom jogszerűségének megállapítása végett meghatározott határidőn belül rendes bírósághoz vagy választott bírósághoz fordulhat, amiről a panaszt benyújtó felet személyes adatainak ismeretében a hatóság értesíti. Az eljárás eredménye alapján a hatóság a szolgáltatót a tartalom visszahelyezésére és a panaszt benyújtó felet kártérítésre kötelezheti.

Az eljárással szemben jogos kiritikaként merülhet fel, hogy aránytalanul korlátozza a személy szólásszabadságát, hiszen a tartalom annak potenciális jogsértő jellege esetén is már törlésre kerül. Véleményem szerint azonban, ha a megosztó nem tiltakozik a tartalom törlése ellen, az azt bizonyítja, hogy az nem is volt számára fontos és így spontán közlését sem kívánja alkotmányos védelemben részesíteni.¹⁹⁶ Bayer Judit ezt az álláspontot a következő képen fogalmazta meg: "A nem átgondolt spontán közlemények rövid úton való törlése a graffitik lemosásához hasonlíthatók és praktikusán nem ejt nagy sebet a szólásszabadságon."¹⁹⁷

Ezen eljárásnak az az előnye, hogy gyors, és az esetlegesen jogellenes tartalommal szemben kellően agresszív. Az interneten megosztott jogellenes tartalommal ugyanis az a legnagyobb gond, hogy annak törléséig úgy elterjed, hogy soha többé nem lesz

¹⁹⁴Polyák (2001b): 68.o.

¹⁹⁵A válaszként lentebb ismertetett eljárás Richard Clayton 4R (report, remove, respond, replace) néven ismerté vált eljárásán és saját ötleteim alapszik. (Richard Clayton a 4R nevű eljárását a "Judge and jury? - How "notice and take down" gives ISPs an unwanted role in applying the law to the internet" című tanulmányában fejtette ki. (lisd:http://www.cl.cam.ac.uk/~rnc1/Judge_and_Jury.pdf))

¹⁹⁶Bayer (2003): 105.o.

¹⁹⁷Bayer (2003): 105.o.

kitörölhető a világháló zezugaiból.¹⁹⁸ Az eljárás további előnyét jelenti, hogy a szolgáltatót mentesíti a jogsértő tartalomért való felelősség alól és ezzel egyidejűleg nem kényszeríti a szolgáltatót arra, hogy a tartalom jogellenességéről önkényesen, szakértelem hiányában döntsön.¹⁹⁹

Az Európai Unió és az Európa Tanács ajánlásainak megfelelően úgy gondolom elkerülhetetlen egy az internetes szereplők érdekcsoportjait (pl.: tartalomszolgáltatókat, felhasználókat stb.) tömörítő önszabályozó testület kialakítása. Az önszabályozó testület demokratikus elvek alapján működő az állami szervekkel kooperáló civilszervezet lenne, amely például a digitális igazolványok kiadásával vagy a magatartási kódexek szakértői munkacsoportok közreműködésével, demokratikus döntéshozatal keretében történő meghozatalával foglalkozna.²⁰⁰ Az önszabályozó testület továbbá komoly szerepet vállalna a felhasználók internettel kapcsolatos oktatásában és felvilágosításában. A tájékoztatásnak egyrészt ki kell terjednie a felhasználók és szolgáltatók jogaira, kötelezettségeire, másrészt pedig a szolgáltatásból eredő veszélyekre és a rendelkezésre álló védelmi lehetőségekre.²⁰¹

¹⁹⁸Bayer (2005): 38.o.

¹⁹⁹Bayer (2003): 102.o.

²⁰⁰Bayer (2002): 462-463.o.

²⁰¹Polyák (2001b): 70-71.o.

7. Irodalomjegyzék

Monográfiák, egyéb önálló művek, tanulmányok

Bayer Judit: Az internet tartalomszabályozása Magyarországon (Önszabályozás versus állami szabályozás). *In Enyedi Nagy Mihály et al. (szerk.): Magyarország médiakönyve 2002 II. kötet, Budapest 2002.*

Bayer Judit: A háló szabadsága – Az internet tartalmának szabályozási problémái a véleménynyilvánítás szabadsága tükrében, Budapest, 2005.

Bayer Judit: Személyiségjog-sértések kontra szólásszabadság a neten: eltávolítás vagy válaszadás? *Médiakutató 2003/3*

Boronkay Miklós: A képmáshoz és a hangfelvételhez fűződő jog. *In Medias Res 2013/1*

(<http://media-tudomany.hu/laparchivum.php?ref=37>)

Dyson, Esther: Release 2.0. A design for living in the digital age, New York 1997.

Jobbágyi Gábor: Személyi és családi jog, Budapest, 2009.

Kamal, Ahmad: The law of cyber-space

(<http://www.un.int/kamal/thelawofcyberspace/The%20Law%20of%20Cyber-Space.pdf>)

Kecskés László: Polgári jog, A személyek joga, Budapest-Pécs, 2007.

Koltay András - Nyakas Levente (szerk.): Magyar és európai médiajog, Budapest, 2012.

Larry Lessig - David Post - Eugene Volokh: Cyberspace Law for Non-Lawyers

(http://web.archive.org/web/20011118204406/http://www.ssrn.com/update/lsn/cyberspace/csl_lessons.html)

Lessig, Lawrence: Hogyan szabályozzuk a szólást az interneten? *Fundamentum 1999/1*

Lessig, Lawrence: Code and other laws of cyber-space, New York, 1999

Lenkovics Barnabás – Székely László: A személyi jog vázlata, Budapest, 2008.

Martúz György: Személyiségi jogok és szólásszabadság, Budapest, 1998.

Parti Katalin: Devianciák a virtuális valóságban, avagy a virtuális közösségek személyiségformáló ereje. *Infokommunikáció és jog 2007/2*

Petrik Ferenc: A személyiség jogi védelme a sajtó helyreigazítás, Budapest, 2001.

Pintér Róber (szerk.): Az információs társadalom, Budapest, 2007.

Polyák Gábor: Az internet az európai médiaszabályozásban. *Studia Iuvenum, 2001/4*

Polyák Gábor: Biztonság az interneten. A jogellenes és ártalmas tartalmak visszaszorításának eszközei az Európai Unióban. *Médiakutató*, 2001/3.

Rozgonyi Krisztina: A hálózati médiumok szabályozásának néhány lehetséges szempontja. In: *Enyedi Nagy Mihály – Polyák Gábor – Sarkady Ildikó (szerk.): Magyarország médiakönyve 2003. Budapest, 2003.*

Sólyom László: A személyiségi jogok elmélete, Budapest 1983.

Személyi Kálmán: A névjog. Tanulmány a személyiségi jogok köréből, Budapest, 1915.

Székel László: A polgári jog alapjai, Budapest, 2008.

Székel László: A személyiségi jogok hazai elmélete, Budapest, 2011.

Talyigás Judit (szerk.): Az internet a kockázatok és mellékhatások tekintetében, Budapest, 2010.

Törő Károly: Személyiségvédelem a polgári jogban, Budapest, 1979.

Vékás Lajos (szerk.): A Polgári Törvénykönyv magyarázatokkal, Budapest, 2013.

Verebics János: A tér a szabadság és a normák

(<http://mek.oszk.hu/01400/01408/01408.htm#4>)

Világhy Miklós – Eörsi Gyula: Magyar polgári jog I. kötet, Budapest 1962.

Wallance, Patricia: Az internet pszichológiája, Budapest, 2002.

Wellmann György (szerk.): Polgári jog I/VI. – Bevezető és záró rendelkezések, Az ember mint jogalany, Öröklési jog, Budapest, 2014.

Z. Karvalics László–Dessewffy Tibor (szerk.): Internet.hu, Budapest, 2003.

Bíróági döntések, alkotmánybíróági határozatok

8/1990. (IV.23.) AB hat.

19/2014. (V. 30.) AB hat.

28/2014. (IX.29.) AB hat.

Kúria 1/2012. számú BKMPJE hat.

Kúria Pfv. IV. 22.415/1999. számú ügyben hozott ítélete

Kúria Pfv. IV. 21.368/1999. számú ügyben hozott ítélete

Kúria Pfv. IV. 21.553/2004. számú ügyben hozott ítélete

Kúria Pfv. IV. 22. 364/2006. számú ügyben hozott ítélete

Kúria Pfv. IV. 22.230/2009. számú ügyben hozott ítélete

Fővárosi Ítéltábla 2. Pf. 20 271/2006. számú ügyben hozott ítélete

Fővárosi Ítéltábla 2. Pf. 20 922/2007. számú ügyben hozott ítélete

Fővárosi Ítéltábla 2. Pf. 21 008/2013. számú ügyben hozott ítélete

Pécsi Ítéltábla Pf.I.20.360/2011. számú ügyben hozott ítélete

Fővárosi Törvényszék 48. Pf. 29 878/2001. számú ügyben hozott ítélete

BH1985.17.

BDT 1999.4.

Internetes források

<http://newsroom.fb.com/company-info/>
<http://newsroom.fb.com/news/2013/07/feature-phone-milestone-facebook-for-every-phone-reaches-100-million/>
https://fbcdn-dragon-a.akamaihd.net/hphotos-ak-prn1/851575_520797877991079_393255490_n.pdf
<http://www.pewresearch.org/fact-tank/2014/02/03/6-new-facts-about-facebook/>
<https://www.facebook.com/about/privacy/your-info-on-fb>
<https://epic.org/privacy/facebook/>
<http://edition.cnn.com/2012/08/02/tech/social-media/facebook-fake-accounts/>
<http://www.theguardian.com/technology/2011/oct/20/facebook-fine-holding-data-deleted>

Valamennyi internetes forrás esetében az utolsó letöltés dátuma: 2014. november 30.